

"SITÄ JAKSAA PAREMMIN!" -
OMAHOITAJUUS PÄIVÄKODISSA

Salminen Eija, Tynninen Kirsi

LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULU
Tikkurila

”SITÄ JAKSAA PAREMMIN!” - OMAHOITAJUUS PÄIVÄKODISSA

Eija Salminen
Kirsi Tynninen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu 2009

Eija Salminen, Kirsi Tynnenen

”Sitä jaksaa paremmin!” - omahoitajuus päiväkodissa

Vuosi 2009

Sivumäärä 62+3

Opinnäytetyön tavoitteena ja tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten työntekijä kokee omahoitajuuden päiväkodissa.

Tutkimus oli laadullinen. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin narratiiveja, teemahaastattelua ja SWOT-analyysia. Aineistonanalyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Tähän tutkimukseen osallistui yhteensä kahdeksan päivähoiton ammattilaista yhdestä vantaalaisesta sekä kahdesta vihtiläisestä päiväkodista. Nämä henkilöt työskentelivät alle kolmivuotiaiden lasten ryhmissä. Teoreettinen viitekehys muodostuu omahoitajuudesta, kasvatuskumppanuudesta, kontekstuaalista kasvun mallista ja kiintymyssuhdeteoriasta.

Tutkimuksen mukaan omahoitajuus todettiin erittäin hyväksi työmenetelmäksi. Työ selkeytyi, työmotivaatio lisääntyi, työn kuormittavuus vähentyi ja työhön sitoutuneisuus lisääntyi. Työhön tuli uutta intoa ja sisältöä. Haasteiksi nousi tiedonkulku tiimityössä, mustasukkaisuus ja takertuvuus, työntekijöiden poissaolot sekä lasten ikäjakauma ryhmässä. Kasvatuskumppanuus tiivistyi ja syventyi. Luottamus perheen, lapsen ja työntekijän välillä vahvistui. Omahoitajuuden keskipisteessä on lapsi omana itsenään ja hänen hyvinvointinsa. Työntekijöiden ja vanhempien yhteistyö koettiin tiiviiksi ja yhteisölliseksi, jonka keskiössä lapsi on. Omahoitaja toimi lapsen ensisijaisen kiintymyssuhteen kannattelijana, samalla myös liiallisten varhaisten vuorovaikutusten määrän vähentäjänä. Omahoitajuuden myötä suuri lapsiryhmä oli onnistuttu pienentämään ja äänen määrää vähentämään.

Prosessina opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen ja haasteellinen. Teoriatiedon etsiminen ja tutkiminen vahvisti omaa tietämystämme ja osaamistamme, jota tutkimuksen tekeminen omalta osaltaan vahvisti. Tämän opinnäytetyön tulosten pohjalta voidaan todeta, että tutkimusaineiston yhdistäväksi tekijäksi nousi hyvinvointi, niin työntekijän, lapsen kuin perheen osalta. Tällä opinnäytetyöllä työyhteisöt voivat saada työlleen uutta näkökulmaa ja sen myötä hyvinvointia itselleen ja asiakkailleen. Työyhteisöille, jotka pohtivat omahoitajuuden valitsemista työmenetelmäkseen, sen merkitystä ja sisältöä, tämä työ antaa mielenkiintoista tietoa.

Asiasanat: Omahoitajuus, kasvatuskumppanuus, kontekstuaalinen kasvun malli, kiintymyssuhde

Eija Salminen, Kirsi Tynnenen

"It just feels better!" - personal nursing at day care centres

Year 2009

Pages 62+3

The purpose of this thesis was to find out how a day care worker experiences personal nursing.

The research material of this qualitative study consisted of narratives, theme interviews, and SWOT analysis, and the research method was content analysis. The research was attended by eight day-care professionals from three day-care centres, one in Vantaa and two others in Vihti. These persons worked in child groups with children under three years of age. The theoretical frame of reference of this thesis consisted of personal nursing, partnership in ECEC, model of contextual growth, and attachment theory.

Based on this thesis, it can be concluded that personal nursing was experienced as a very good working method. This study showed that it clarified work and increased both work motivation and commitment to work and lessened the sense of burden at work. Personal nursing had provided both new enthusiasm and content to day-care work. The challenges included open communication in the team, the feelings of jealousy and clinginess, the absence of workers and the differences in ages of children in a group. Partnership in ECEC was intensified and deepened by personal nursing. The sense of trust between families, children and the day care worker had got stronger. In the centre of personal nursing, there is the child her/himself and her/his wellbeing. The partnership with parents and workers, with the child in its center, was experienced as close and more communal. The personal nurse was the key supporter of the principal attachment relationship while decreasing the amount of too many early interactions. With personal nursing, the size of the child group was decreased and thus it became less noisy.

The process of this study was both interesting and challenging and strengthened our professional skills. Based on this thesis, it can be concluded that the connecting factor in terms of personal nursing was the well-being of the worker, the child and the family. This thesis can provide work communities a new perspective for their work, thus promoting their own well-being and the well-being of their clients. For such work communities that are considering choosing personal nursing as their working method, this thesis can provide meaningful information.

Keywords: personal nursing, partnership in ECEC, model of contextual growth, attachment theory

SISÄLLYS:

1	JOHDANTO	7
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	9
3	OMAHOITAJUUS PÄIVÄKODISSA	10
3.1	Omahoitajuustyömenetelmänä	12
3.2	Perhe päiväkodin asiakkaaksi	12
3.3	Omahoitajuus päiväkodin arjessa	13
4	KASVATUSKUMPPANUUS SILTANA	14
4.1	Kuuleminen	16
4.2	Kunnioitus	17
4.3	Luottamus	17
4.4	Dialogi	18
5	KONTEKSTUAALINEN KASVUN MALLI - KASVUYMPÄRISTÖ VAIKUTTAA	19
5.1	Ekologinen teoria	19
5.2	Yhteistoiminnallisuuteen perustuva kasvun malli	20
6	KIINTYMYSSUHDETEORIA LAPSEN KEHITYKSESSÄ	21
6.1	Kiintymyssuhteen muodostuminen	22
6.2	Kiintymyssuhdemallit	24
6.2.1	Turvallinen kiintymyssuhde	24
6.2.2	Turvaton, välttelevä kiinnittyminen	25
6.2.3	Turvaton, ambivalentti kiinnittyminen	26
6.2.4	Jäsentymätön kiinnittyminen	27
6.3	Lapsen kiintymyssuhteet päivähoidossa	27
7	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
7.1	Opinnäytetyön aikataulu	29
7.2	Laadullinen tutkimus	30
7.3	Menetelmien esitestaus	31
7.4	Opinnäytetyössä käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä	32
7.4.1	Narratiivit	32
7.4.2	Teemahaastattelu	33
7.4.3	Teemahaastattelutilanteet	34
7.4.4	SWOT-analyysi	35
7.5	Sisällönanalyysi aineiston analyysimenetelmänä	36
8	TUTKIMUSTULOKSET	40
8.1	Omahoitajuustyömenetelmä	40
8.2	Kasvatuskumppanuus omahoitajuudessa	44
8.3	Omahoitajuuden merkitys kiintymyssuhteessa ja varhaisessa vuorovaikutuksessa	46
9	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA YLEISTETTÄVYYS	49
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	52

11 POHDINTA.....	55
LÄHTEET	59
LIITTEET.....	62

1 JOHDANTO

Yhteiskunnan muutosten myötä perheiden lähiverkostot ovat pienentyneet ja kaventuneet, mutta vastaavasti lasten varhaisten vuorovaikutusten määrä, niin aikuisiin kuin lapsiin, on moninkertaistunut. Jari Sinkkonen (2008: 129) on kiteyttänyt asian kirjassaan *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun?* seuraavasti: "Päiväkotien yli suuret ryhmät, taistelu reviiristä, taukoamaton meteli ja vaihtuvat aikuiset ovat joillekin lapsille kestostressiin johtava yhtälö." Myös Liisa Keltikangas-Järvinen (2008: 216) toteaa stressinsietokyvyn kehittyvän varhaislapsuudessa paikassa, jossa stressiä on mahdollisimman vähän ja lämmintä, rauhallista yhdessäoloa sitä enemmän.

Nämä yhteiskunnalliset muutokset herättivät kiinnostuksen tutkia omahoitajuutta päiväkodissa. Oman tietämyksen syventäminen ja ammattitaidon lisääminen oli olennaisessa asemassa opinnäytetyön aihetta valittaessa. Tavoitteena oli saada lisää tietoa omahoitajuuden toimivuudesta käytännössä ja tutkia haastattelujen kautta, miten työntekijä kokee omahoitajuuden päiväkodissa. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, muuttaako omahoitajuus työn kuormittavuutta. Päämääränä oli tehdä toimiva ja helposti lähestyttävä työ, jonka avulla omahoitajuustyömenetelmää voidaan markkinoida laajemmalti päivähoidon käyttöön.

Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena on tuoda työyhteisöille uutta ajattelumallia ja syvyyttä päivähoiton pedagogiseen työhön, kiinnittäen enemmän huomioita varhaiskasvatuksen laatuun. Omahoitajuus työmenetelmää käytetään edelleen verrattain vähän Suomen päivähoitossa, mutta työmenetelmän käyttö on koko ajan leviämässä. Tässä opinnäytetyössä on käytetty yhtenä lähteenä Anna Tuliharjun "Auta lasta kasvamaan" -raporttia (2003) Kuopiosta, jossa omahoitajuustyömenetelmän lähtöajatuksena oli lapsen tarve pysyvään kiintymyssuhteeseen ja lapsen terveen psyykkisen kehityksen onnistuminen.

Teoreettinen viitekehys muodostuu omahoitajuudesta, kasvatuskumppanuudesta, kontekstuaalisesta kasvun mallista ja kiintymyssuhdeteoriasta. Omahoitajuutta käsitellään laajasti niin työntekijän, lapsen kuin perheen näkökulmasta. Kasvatuskumppanuudella on suuri merkitys opinnäytetyössä, sillä se on pohja lapsen hyvinvoinnille varhaiskasvatuksessa. Kontekstuaalista kasvun mallia ja kiintymyssuhdeteoriaa käsitellään perustana omahoitajuudelle ja opinnäytetyön tulokset kohdistuvat niin työntekijöihin kuin perheeseen. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tiedonkeruu toteutettiin yksilohaastatteluina ja lisäksi haastateltavat kirjoittivat vapaamuotoiset kirjoitelmat, joissa he kertoivat ajatuksistaan ja mietteistään omahoitajuudesta. Haastattelutilanteen jälkeen haastateltavat tekivät vielä SWOT-analyytit. Haastattelut toteutettiin yhdessä Vantaan sekä kahdessa Vihdin päiväkodissa. Haastattelut tehtiin näiden päiväkotien alle kolme vuotiaiden lasten hoito- ja

kasvatushenkilöstöille, joilla oli kokemusta omahoitajuudesta. Haastattelut kohdentuivat alle kolmevuotiaiden ryhmiin, mutta toiveena on, että opinnäytetyötä voitaisiin hyödyntää työvälineenä myös kaikissa päivähoitoryhmissä.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Perheen toimeentulo, työvoiman tarve ja sukupuolten välinen tasa-arvo ovat luoneet tarpeet kehittää alle kouluikäisille lapsille päivähoitoa. Lasten päivähoitolle on myös kasvatuksellisia perusteita erityisesti silloin, kun vanhemmat eivät kykene riittävästi huolehtimaan lapsestaan sairauden tai muun syyn takia. Riippumatta siitä, missä lasta kasvatetaan, on tärkeintä, että hän saa riittävän hyvän hoidon ja kasvatuksen. Vaikka aineellinen elintaso on noussut, on mahdollista, että työelämän kiihtyvä työtahti sekä vaatimustaso johtavat siihen, että vanhemmilla on vähemmän aikaa ja voimia omistautua lapsille. Tungos päiväkodeissa ja kouluissa johtaa helposti lasten levottomuuteen ja oppimisvaikeuksiin. Multimedia kulttuuri tavoittelee kaikkia ikäluokkia ja uhkaa perheen yhteistä aikaa, näin vanhemmat ja lapset olisivat vähemmän välittävissä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Näistä uhkakuvista huolimatta näyttää suurin osa lapsiperheistä kykenevän käyttämään kehityksen tuomia mahdollisuuksia hyödyksi ja hyvinvoinnin parantamiseksi. On myös mahdollista, että osa perheistä jää tämän hyvinvoinnin ulkopuolelle ja silloin on vaarana erityisesti lasten lisääntyvä syrjäytyminen. Laadukkaalla päivähoitolla, korkeatasoisella koulujärjestelmällä ja hyvin toimivalla perhe- ja asuntopolitiikalla on suuri merkitys lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. (Almqvist 2004: 82, 84-85.)

Lähtökohtina työssä ovat omahoitajuus, kasvatuskumppanuus, kontekstuaalinen kasvun malli ja kiintymyssuhde. Näillä käsitteillä on tärkeä merkitys työskennellessä pienten lasten kanssa. Koko omahoitajuusajattelu pohjautuu lapsen ja ensisijaisen hoitajan kiintymyssuhteeseen ja sen erittäin tärkeään merkitykseen lapsen hyvinvoinnin kannalta. Kun ymmärretään lapsen ja vanhempien välisen kiintymyssuhteen merkittävyys lapsen terveille kehitykselle, tulee tämän ensisijaisen kiintymyssuhteen kunnioittamisesta, säilyttämisestä ja vahvistamisesta tärkein tehtävä pienten lasten päivähoitossa. Omahoitajaa tarvitaan kannattelemaan äidin kuvaa lapsen mielessä, sillä siihen pieni lapsi ei kykene yksin. Jotta omahoitaja onnistuu luomaan riittävän kiinteän suhteen lapseen, tarvitaan siihen lapsen vanhempien ja työntekijän tiivistä yhteistyötä. Näin onnistutaan luomaan luottamuksellinen suhde vanhempien ja omahoitajan sekä lapsen ja omahoitajan välille. (Tuliharju 2004: 18.)

Omahoitajuus tukee myös kasvatuskumppanuutta, sillä vanhempien on luontevampaa keskustella asioista aina saman henkilön kanssa. Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on, että lapsi kokijana ja toimijana tulee kokonaisvaltaisesti nähdä, ymmärretyksi ja kannatelluksi. Lapsen leikki, kokemukset, toiminta, tarpeet ja toiveet ovat keskiössä. Kasvatuskumppanuuden avulla työntekijöiden ja vanhempien rooli ja suhde syvenee ja monipuolistuu. Perheille tarjoutuu mahdollisuus syventää ja laajentaa rooliaan lapsen

varhaiskasvatuksessa. Kumppanuudessa vanhemmat ja työntekijät työskentelevät yhdessä. Molemmilla on erilaista, mutta olennaista, tietoa lapsesta. Kumppanuudessa kiinnitetään huomiota siihen, että lapsen vanhempien oma tuntemus lapsestaan tulee kuulluksi, vastaanotetuksi ja keskustelluksi vuoropuhelussa ammattilaisen kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006: 19-21.)

Kontekstuaalinen kasvun malli on kasvun ja kasvattamisen viitekehys, jonka keskiössä on lapsi aktiivisena toimijana. Tähän lapsen intensiiviseen ymmärrykseen voidaan päästä kiinteän vuorovaikutussuhteen kautta. Mallissa kodilla ja päiväkodilla on tehtäväalue, jonka ne yhdessä jakavat. Ne ovat yhdessä lapsen kanssa lapsen elämän piirissä. Ympäristöjen välisellä vuorovaikutuksella on tärkeä osa tässä kasvun mallissa. (Hujala, Puroila, Parrila, Nivala 2007: 15.) Kontekstuaalinen kasvun malli rakentuu ekologisen teorian pohjalle. Rantalan (2003) mukaan ekokulttuurinen ajattelutapa edellyttää totuttujen ammattikäytäntöjen pohdiskelua ja uudelleen arviointia sekä uusia työkäytäntöjä. Pitkälle mietityssä ja parhaassa mahdollisessa palvelujärjestelmässä toimitaan perhekeskeisesti moniammatillista yhteistyötä tehden. Ekokulttuurisessa teoriassa lasten hoitoa ja kuntoutusta suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon perheen arjen kokonaisuus.

Kiintymyssuhteen kautta lapsi rakentaa tulevaisuuden ihmissuhteita ja omaa minäkuvaansa. Lapsen viestejä opitaan lukemaan ja tulkitsemaan, kun vuorovaikutus on jatkuvaa. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii ymmärtämään ja kuvaamaan varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta lapsen myöhäisempään kehitykseen, lapsuudesta nuoruuteen ja nuoruudesta aikuisuuteen saakka. Kiintymyssuhdeteorian avulla tutkitaan myös millä tavoin ja missä olosuhteissa, ihmiset hakevat toisistaan turvaa ja läheisyyttä tai miten ihmiset reagoivat kuviteltuihin tai todellisiin vaaratilanteisiin. Kiintymyssuhdeteorian kautta voidaan tutkia myös ihmisten oletuksia itsestään, toisista ihmisistä ja vuorovaikutussuhteista. Kiintymyssuhdeteorian ja sen sovellusten avulla voidaan tutkia, miten pitkäaikaisia varhaisten kokemusten vaikutukset ovat. Lapsen tarpeiden kunnioittaminen ja tunnistaminen on kiintymyssuhdeteorian parasta antia. (Sinkkonen & Kalland 2002: 7-8.)

3 OMAHOITAJUUS PÄIVÄKODISSA

Omahoitajuus on työmenetelmä, jossa lapsilla on päiväkodissa omat nimetyt hoitajat. "Auta lasta kasvamaan" -hankkeen juuret ovat Yhdysvalloissa Clevelandissa, jossa Erna ja Robert Furman pitivät terapeutista lastentarhaa. Furmanit vierailivat paljon Suomessa luennoimassa lasta kunnioittavasta, lapsen todellisuutta huomioivasta ja empaattisesta lähestymistavasta. (Sinkkonen 2003: 215.) Suomessa omahoitajatyömenetelmä on verrattain uusi. Espoossa,

Soukankujan päiväkodissa alkoi 1990- luvulla "Auta lasta kasvamaan" - hanke Tarja Lundin johdolla ja Kuopiossa 2001-2003 lastenpsykiatri Anna Tuliharjun johdolla toteutettiin vastaavanlainen hanke. Hankkeen pyrkimyksenä oli turvata lapsen terve kehitys ja ehkäistä psyykkisten häiriöiden, epäsosiaalisuuden ja oppimis- ja kehitysvaikeuksien syntymistä. Lähtöajatuksena oli lapsen tarve pysyvään kiintymyssuhteeseen ja lapsen terveen psyykkisen kehityksen onnistuminen. (Tuliharju 2004: 19.)

"Auta lasta kasvamaan" - hankkeen jälkeen Helsingin yliopiston psykologian laitoksella toteutettiin "Kengu-Ru" - projekti, jonka johtajana toimi Liisa Keltikangas-Järvinen. Mukana oli kuusi helsinkiläistä päiväkotia, joissa muutettiin perinteinen työskentelytapa omahoitaja työmenetelmäksi. Lapsen turvallisuuden tunteen sekä vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan kanssa käynnistyvän vuorovaikutuksen kannalta on tärkeää, että lapsella on omahoitaja. Omahoitaja järjestelmässä tietty aikuinen sitoutuu ottamaan vastuun lapsesta päiväkotipäivän aikana. (Helenius 2001: 51.) Päivähoito on suoja lapsen kehitykselle vain silloin, kun hoito on laadultaan hyvää. Kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta päivähoito on laadukasta silloin, kun lapsella on mahdollisuus muodostaa kiintymyssuhde hoitajaansa. Tämä mahdollistuu vain, jos lapsiryhmä on pieni, siinä on riittävästi aikuisia ja lapsella on omahoitaja. (Kalland 2006.)

Lasten elämään heijastuu elintapojen ja kulttuurien nopeat muutokset. Elämä on muuttunut hektiseksi, lyhyt jännitteiseksi ja stressaavaksi. Pienten lasten valmiudet käsitellä ympäristöstä tuluvia ärsykeitä ovat selkeästi heikompia kuin aikuisten. Lapsi stressaantuu jos häneen kohdistuvat vaatimukset ovat suurempia kuin hänen voimavaransa, eikä näköpiirissä ole sopivaa ratkaisua. Stressin pitkittyessä se voi johtaa toivottomuuden tunteeseen ja apatiaan. Jos päiväkotiryhmän kokoa kasvatetaan esimerkiksi kuudesta kymmeneen, niin hetkittäisten vuorovaikutusten määrä nousee joistakin sadoista muutamaan tuhanteen hoitopäivän aikana. Tällainen tapahtumien määrä menee lapsen hallintakyvyn yli, jolloin taito ei enää riitä ja aggressio astuu aina kuvaan. Suuri ryhmä on ennemminkin stressin lähde kuin, että se opettaisi sosiaalisia tai muita taitoja. Päivähoidossa suuren stressin haittoja on pyritty vähentämään siten, että aikuisten määrää ryhmässä on lisätty. Kuitenkin on yksiselitteisesti pystytty osoittamaan, että aikuisten määrän lisääminen ei vähennä suuren ryhmän haittoja, vaan voi jopa lisätä niitä. Aikuisten määrän kasvattamisella on osoitettu suorassa suhteessa lasten levottomuuden ja aggressiivisuuden lisääntyneen. Kun ihmiset ympärillä pysyvät samoina, eikä ole kiire mihinkään, saa lapsi kehittyä rauhassa omaan tahtiinsa. Tänä päivänä tällaisen ympäristön luominen lapselle on haasteellista. (Sinkkonen 2008: 128-129; Keltikangas-Järvinen 2008: 214-215.)

3.1 Omahoitajuustyömenetelmänä

Isojärven ja Kangaksen (2008) mukaan omahoitajuustyömenetelmä on yleistymässä kasvatus- ja hoitokäytäntönä Suomessa. Omahoitajuus työmenetelmänä tekee päivähoidosta inhimillisemmän lapsille, perheelle ja työntekijöille sekä mahdollistaa laadukkaamman päivähoidon. Omahoitajuustyömenetelmä on kehitetty tukemaan päivähoitoa aloittavan alle kolme vuotiaan lapsen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja auttamaan lasta sopeutumaan uuteen ympäristöön. Omahoitaja on lapselle turvallinen aikuinen, joka luo vahvimman vuorovaikutussuhteen lapseen ja lapsen perheeseen. (Forsman, Hanhirona & Jaatinen 2007)

Työntekijän oma kiinnostus sekä päiväkodin johtajan kiinnostus ja tuki ovat avain asemassa omahoitajuustyömenetelmän onnistumisessa. Omahoitajuus työmenetelmänä on Suomessa verrattain uusi työtapana, josta tietääksemme on varsin vähän tutkimustietoa. Siitä on kuitenkin tehty useampia opinnäytetöitä ja pro graduja. Työnohjaus sekä koulutuksista saatu teoriatieto auttavat työntekijää sitoutumaan omahoitajuustyömenetelmään. (Mäkinen & Kurikka 2008). Omahoitajuustyömenetelmä helpottaa monia arjen käytäntöjä. Työntekijöiden työnjako selkiytyy pienryhmätoiminnan ansiosta ja suhde omiin hoitolapsiin syvenee. Omahoitajuustyömenetelmä mahdollistaa rauhallisen ja kodinomaisen ilmapiirin. Oman työtiimin välinen keskustelu ja asioiden jakaminen on tärkeää. Työntekijöiden vaihtuvuus ja poissaolot luovat haasteita omahoitajuustyömenetelmän onnistumiselle. (Kangas & Isojärvi 2008.)

Omahoitajuustyömenetelmän kautta työhön tulee syvyyttä. Työ muuttuu virikkeiden antamisesta lapsen kokonaisvaltaiseen huomioimiseen, jolloin työ tulee lähemmäs omaa tapaa tehdä työtä. Levollisuus ja rauhallisuus kohentavat sekä työntekijöiden, että lasten hyvinvointia. Omahoitajuustyömenetelmän kautta työ helpottuu, koska vastuu lapsista jakautuu tasapuolisesti kaikkien työntekijöiden kesken. Yhteistyö vanhempien kanssa selkeytyy, kun viestit kulkevat lapsen omahoitajan kautta. (Tuliharju 2003: 35,48.) Vastuunjaon ja työroolien selkiytyessä omahoitajuustyömenetelmän myötä, työ muuttuu laadullisemmaksi ja rikkaammaksi (Lund & Soukankujan päiväkodin työryhmä 2003: 255)

3.2 Perhe päiväkodin asiakkaaksi

Päivähoidon alku on hyvin tärkeä, niin lapselle kuin vanhemmille. Päiväkodin tärkeimpiä tehtäviä lapsen päivähoidon alkaessa, on ylläpitää äidin ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. Lasta autetaan käsittelemään eroa sallien kaikki tunteet. Lasta autetaan pitämään vanhemmat mielessään päivän ajan, esimerkiksi valokuvien avulla. Vanhemmille kerrotaan,

että päivähoitoon sopeutuminen vie aikaa. Perheeseen luodaan hyvä yhteistyösuhde. Äidille välitetään tunnetta, että hän on lapselle kaikkein tärkein. Hänelle kerrotaan kaikki, pieniltäkin tuntuvat asiat. Tällä tavalla pyritään ehkäisemään ulkopuolisuuden ja vieraantumisen tunnetta, sekä ylläpidetään äidin emotionaalista kosketusta lapseensa. (Sinkkonen 2001: 138-139.)

Omahoitajuus toteutuu eri-ikäisillä lapsilla eritavoin, mutta kaikille lapsille on tärkeintä taata riittävän pitkä aika tutustua päiväkotiin. Tutustumisen aikana vanhemmat huolehtivat lapsesta ja tutustuttavat lapsensa omahoitajaan. Omahoitaja on koko ajan läsnä ja opettelee niitä tapoja, joiden mukaan vanhemmat hoitavat lastaan. Lapsi saa rauhassa vanhemman kanssa tutustua omahoitajaan ja päiväkotiympäristöön. Myös vanhemman on tärkeää tietää, mitä lapsen päivään sisältyy, jotta vanhempi pystyy tukemaan lasta erotilanteessa. Ensimmäisten hoitopäivien aikana omahoitaja pyrkii olemaan vastaanottamassa lasta aamulla ja kertomassa vanhemmille päivän kuulumiset iltapäivällä, kun lasta haetaan kotiin. (Mäkinen & Kurikka 2008.)

3.3 Omahoitajuus päiväkodin arjessa

Kun päiväkodissa saadaan tieto uuden lapsen tulosta päiväkotiin, lapselle valitaan omahoitaja, joka ottaa yhteyttä vanhempiin. Hoitaja ja vanhemmat sopivat tapaamisajan hyvissä ajoin ennen hoidon aloittamista. (Sinkkonen 2001: 245.) Luontevin paikka ensimmäiselle tapaamiselle on lapsen koti. Perheen toivoessa ensitapaamista päiväkodissa tai jossakin muussa paikassa, on sekin mahdollista. Aloituskeskustelun lähtökohtana on perheen puheenvuoro. Tavoitteena on käydä keskustelua lapsen päivähoito aloituksesta, perheen toivomuksista ja odotuksista. Oma koti on turvallinen paikka vanhemmille ilmaista odotuksiaan ja toiveitaan ja perheen kotona työntekijällä on ainutkertainen tilaisuus hyvän luottamussuhteen luomiselle. (Kaskela & Kekkonen 2006: 41.) Kekkonen (2009) mukaan kotikäynnin päätarkoituksena on perheen äänen kuuleminen. Tämä onnistuu parhaiten, kun työntekijällä ei ole vielä omaa suhtautumista perheeseen. Kotikäynnin aikana lapsi saa omassa kodissaan luoda vuorovaikutusta tulevaan kasvattajaan.

Jotta vanhemmille jää aikaa valmistaa ja saatella lasta päiväkotiin, aloitus keskustelu pidetään aina ennen hoidon aloittamista. Kun hoitaja on tutustunut perheeseen ja lapseen ennen varsinaista hoidon alkua, kannattelee aikuisten luoma suhde lasta. Kotikäynnin aikana lapsen ja hoitajan välille syntynyt ensikontakti auttaa lasta uuteen paikkaan tutustumisessa. Samalla hoitaja saa tietoa ja ymmärrystä, miten lapsi toimii kotona ja miten vanhemmat toimivat hänen kanssaan. Kasvattajan kuuleva ja sensitiivinen suhde lapseen ensimmäisten

viikkojen aikana luo jatkumon koko lapsen päivähoitossa oloajalle. (Kaskela & Kekkonen 2006: 43.)

Vanhemmat tutustuttavat lapsen ensisijaisesti omahoitajaan ja toissijaisesti ympäristöön. Omahoitaja on lapsen kanssa kaikissa tilanteissa. Kuka tahansa ei hoida lasta alkuvaiheessa eikä käy silittelemässä lasta tai ottamassa syliin. Lasta ja hänen yksilöllisyyttään kunnioitetaan kaikin tavoin. (Sinkkonen 2001: 139.) Päiväkodissa tuetaan lapsen ja hoitajan molemminpuolista kiinnittymistä. Lapsella on tarve turvallisuuteen, huolenpitoon, ymmärrykseen ja rakkauteen, joita omahoitajan tulee ymmärtää. Lapselle on tärkeää, että hän on mielessä kokonaisvaltaisesti ja hän saa läheisyyttä. (Schulman 2003: 85-86.)

Omahoitaja huolehtii mahdollisuuksien mukaan kaikista lapsen perushoitotilanteista. Näin kunnioitetaan lapsen intymiteettisuojaaja. Lapsen edun mukaista on, että perushoitotilanteet ovat rauhallisia ja säännöllisiä, jolloin ne ovat myös aikuiselle miellyttävempiä. Omahoitajalla on yleensä, alle kolmevuotiaiden ryhmässä, neljä lasta vastuullaan, joten perushoitotilanteet ovat rauhallisia ja opetuksellisiakin tilanteita. Omahoitaja huolehtii kaikista lapsen pukemis-, pesemis-, nukuttamis- ja ruokailutilanteista. Näin lapsi voi kokea olonsa turvalliseksi, kun sama hoitaja on läsnä hänen kanssaan kokoajan. (Isojärvi & Kangas 2008: 45-46.) Omahoitaja huolehtii yhteydenpidosta vanhempiin, käy heidän kanssaan varhaiskasvatuskeskustelut ja on kasvatuskumppanina perheen arjessa. Päiväkodissa on tärkeää, että lapsi tulee kohdelluksi arvokkaasti. Lasta kohtaan tulee olla aito kiinnostus, sillä laissa ei ole määritelty missä iässä lasta kuullaan. Päivähoitossa on tärkeää, että lapsi saa pitää äidin mielessään koko päivän ajan ja omahoitaja kannattelee tätä suhdetta. Omahoitajuustyömenetelmä mahdollistaa sen, että lapsi tulee kuulluksi päivän aikana ja kasvattajalla on päivän jälkeen jotakin mukavaa sanottavaa lapsen päivästä, muutakin kuin perushoidosta puhuminen. (Mäkinen & Kurikka 2008; Kekkonen 2009.)

4 KASVATUKUMPPANUUS SILTANA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005: 31) kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan päivähoiton henkilökunnan ja perheen välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Kasvatuskumppanuus on kuin silta, joka kannattelee lapsen suhdetta vanhempiinsa päiväkotipäivän aikana. Päivähoitossa kasvatuskumppanuutta ohjaavat kuulemisen-, kunnioituksen-, luottamuksen- ja dialogin periaatteet. Kasvatuskumppanuus edellyttää vanhempien ja päivähoitohenkilökunnan keskinäistä tasavertaisuutta ja kunnioittamista. Kasvatuskumppanuudessa perhe ja päivähoiton henkilökunta sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi ja tukemiseksi. Kekkosen (2009)

mukaan kasvatuskumppanuus lähtee aina lapsen tarpeista ja sitä ohjaa lapsen etu ja oikeudet. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät lapselle kahden tärkeän tahon, vanhempien ja varhaiskasvattajien tiedot ja kokemukset.

Haasteita kasvatuskumppanuudelle tuo erilaiset perheet ja perheiden erilaiset elämäntilanteet. Luottamuksen saavuttaminen vanhempien kanssa on merkittävä askel kasvatuskumppanuuteen ja se on erittäin tärkeää yhteistyön kannalta. Vanhempien kanssa käytävien keskusteluiden yksi tarkoitus on luoda yhteisiä toimintamalleja ja tavoitteita lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseen. (Mäenpää & Suviaro-Laukka 2007.) Vanhemmilla ja henkilökunnalla on molemmilla olennaista tietoa lapsesta. Vanhemmat tuntevat parhaiten lapsensa tarpeet ja hänen tapansa toimia. Henkilökunnalla on sellaista erityisosaamista, jota tarvitaan esimerkiksi tuen tarpeen havainnoimisessa. Ammatti-ihmisen velvollisuus on kumppanuusperusteisen yhteistyön käynnistäminen. Ammatti-ihmisen tulee löytää tasapaino vanhemmuuden vahvistamiseen ja tukemiseen. Tasapaino voidaan löytää vain keskustelemalla vanhempien kanssa heidän tärkeinä pitämistään asioista ja heidän omista toiveistaan. Ammatti-ihmiset välittävät hankkimaansa tietotaitoa vanhemmille. Yhteistyö on vastavuoroista, jolloin molemmat osapuolet täydentävät toisiaan. (Määttä 2001: 100-101.)

Videnin (2007: 122) mukaan ammattilaisten ja vanhempien tasa-arvoisuus ja osapuolten tulkintojen rinnakkaisuudessa on ideaalisuuden periaate, joka ei aina kuitenkaan toteudu. Kasvatusinstituutiossa kumppanuus on tällä hetkellä vallitseva, mutta näkemys voi olla vain ammattilaisten näkemys ja kokemus, sillä hierarkkinen kasvattaja-vanhempi asetelma elää edelleen vanhempien ja ammattilaisten tulkinnoissa. Kasvatuskumppanuuden ajatuksia ja pyrkimyksiä voi pitää konkreettisenä pyrkimyksenä selkeyttää kasvattajien ja vanhempien välisiä kasvatusvastuun periaatteita. Yhteisen näkökulman tiedostaminen on tärkeää. Oman näkökulman ja sen rajallisuuden havaitsemisesta seuraa keskustelukumppanin näkemysten ymmärtäminen ja se toimii avauksena kunnioittavaan keskusteluun ja kohtaamiseen. Piironen-Malmi & Strömberg (2008: 62) kirjoittavat kasvatuskumppanuuden edellyttävän päivähoidon henkilöstöltä ja vanhemmilta yhteisiä tavoitteita, jatkuvuutta ja sitoutuneisuutta lapsen hoidossa. Vuorovaikutus päivähoidon henkilöstön ja vanhempien välillä on joskus haasteellista ja se on asennekysymys työntekijälle. Kasvatuskumppanuuden toteutumismahdollisuudet sekä puitteet ovat ammatti-ihmisen vastuulla. Näiden lisäksi työntekijän on kyettävä omien ajattelu- ja toimintatapojensa kriittiseen arviointiin.

Kasvatuskumppanuuden tarkoitus ei ole luoda ystävyysuhteita perheeseen. Ammatillaisen tulee osata asettua samalle viivalle kumppanuudessa ja kohtaamisessa, mutta kasvatuskumppanuus on ammatillista toimintaa, jonka työntekijän tulee tehdä selväksi perheelle. Kasvatuskumppanuudessa ammatillainen tulee omasta kontekstistaan ja perhe omastaan. Erityisenä tavoitteena kasvatuskumppanuudessa on tunnistaa lapsen tuen tarve ja

luoda henkilöstön ja vanhempien väliselle yhteistyölle kumppanuuden ilmapiiri. Kasvatuskumppanuus mahdollistaa helpon siirtymisen moniammatilliseen kasvatuskumppanuuteen. (Kekkonen 2009)

Mäenpää ym. (2007) mukaan tutkimustulokset korostavat työyhteisön ja johtajuuden merkitystä kasvatuskumppanuudessa. Työyhteisön toimintamallit sekä arvot heijastuvat kasvatuskumppanuuteen. Työntekijän on tärkeää saada kasvatuskumppanuuteen johtajan tuki. Johtajan tuen lisäksi työyhteisö tarvitsee yhteistoiminnallisuutta ja toistensa tukea. Työyhteisö tarvitsee yhteistä aikaa keskusteluun ja toimintamallien luomiseen, jotta kasvatuskumppanuus onnistuu. Kasvatuskumppanuuden onnistumiseen tarvitaan tietoa ja koulutusta. Työnohjauksen merkitystä ei pidä unohtaa kasvatuskumppanuudessa.

4.1 Kuuleminen

Kuuleminen ja kuunteleminen ovat ensisijaisia taitoja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kuuleminen on taitoa ja suhteen luomista toiseen ihmiseen. Kuunteleminen on taas toisen ihmisen kunnioittamista, ymmärtämistä, eleitä ja kysymyksiä. Kuuntelemisen taitoa ja toisen kuulemistä tarvitaan kasvatuskumppanuudessa. Kuuntelemisessa on tärkeää luoda miellyttävä ja välitön ilmapiiri. Toisen ihmisen kuuleminen välittyy empaattisuutena ja aitona kiinnostuksena toista ihmistä kohtaan. Kuunteleminen ja kuuleminen nostattavat monia tunteita. Koskaan ei voi olla varma, mitä tunteita toinen herättää. On huomioitava, että aktiivista kuuntelua on sanattomien viestien, ilmeiden ja eleiden huomaaminen. Jotta voi olla kuulevassa suhteessa, on osattava asettua kuuntelemaan toisen ihmisen ajatuksia, asiaa ja puhetta. Kuunteleminen vaatii aina läsnäoloa, jolloin kuuntelija keskittyy ja eläytyy kuuntelemiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006: 32; Mäenpää ym. 2007.)

Ihmisten väliseen sosiaaliseen kanssakäymiseen kuuluu vuorovaikutteisuus. Jotta vuorovaikutustilanne voi syntyä, tarvitaan kuuntelun taitoa. Katsekontakti on tärkeä, samoin sanattomien viestien sisältö, kuten kehon ja kasvojen liikkeet. Tunteiden ilmaiseminen on usein vaikeaa ja voi olla vaikeaa löytää oikeita sanoja. On tärkeää, että kuulija on hienovarainen ja ottaa vastaan toisen viestiä luottamuksellisesti. Kuuntelu on intensiivistä ja osallistuvaa eläytymistä toisen viestinnälle. Keskustelun edetessä aktiivinen kuuntelija voi tehdä yhteenvetoa tai kerrata sen, mikä keskustelussa on olennaista. Näin kuulija voi vahvistaa, että on kuullut ja ymmärtänyt oikein toisen viestin. (Kauppila 2005: 182-184.) Kuulija voi olla erimieltä, mutta ennen kuin hän tuo esille oman kantansa, hänen täytyy ymmärtää toisen näkökanta asiaan. Innostunut ja tarkkaavainen kuuntelu luo hyvää pohjaa sille, että kuuntelijakin voi vuorollaan esittää oman näkökantansa. Kuunteluvaiheessa on

tärkeää yrittää ymmärtää puhujan näkökulma asiaan. (Katajainen, Lipponen & Litovaara 2003: 185-186.)

4.2 Kunnioitus

Kunnioittava asenne on toisen ihmisen hyväksymistä ja arvostamista, joka ilmenee sanoina ja tekoina. Avoimuus ja myönteisyys auttavat ymmärtämään, että häntä arvostetaan ja kunnioitetaan sellaisenaan. Kasvatuskumppanuudessa päivähoidon henkilökunnan tulee näyttää perheille, että heidät hyväksytään sellaisenaan ja heitä arvostetaan. Myönteinen suhde on kunnioittamisen perusta. Kasvatuskumppanuus on keskinäistä kunnioittamista, hyväksymistä ja arvostamista. Vanhemmista tulee ajatella myönteisesti, huolimatta heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan tai ongelmistaan, asemastaan, arvoistaan tai kansalaisuudestaan. Kunnioittava asenne näkyy siinä, että työntekijä arvostaa ja hyväksyy ihmisen, joka ilmenee ajatuksina ja tekoina. Rehellisyys, ja avoin keskustelu ovat tapoja, joilla voidaan osoittaa kunnioitusta vanhempia ja perheitä kohtaan. Tämä ei ole työntekijöille aina helppoa, vaan vaatii hyvää ammatillista asennetta työhön. (Kaskela & Kekkonen 2006: 34; Mäenpää ym. 2007.)

Kunnioitus tuo mukanaan luottamusta. Ihmisille on yhteistä se, että ihminen kaipaa toisiltaan kunnioittamista. Kunnioittamisen tarve ei katoa missään elämäntilanteessa tai elämänvaiheessa. Ihminen kokee vuorovaikutuksen lamaanuttavana, jollei hänen tarpeita tai mielipiteitä kunnioiteta. Tällöin vuorovaikutus ei vie eteenpäin eikä siitä tule rakentavaa vuorovaikutusta. On tärkeää, että kaikissa tilanteissa neuvotellaan ja asiakas kokee tulleen kuulluksi ja kunnioitetuksi. Toimivassa kommunikaatiossa kunnioitetaan toisen erilaisuutta ja selvennetään näkemyksien eroja kysymällä ja neuvottelemalla. Kuunteleminen, joka on tunteilematonta ja tunkeilematonta, kertoo toisen ihmisen hyväksymisestä ja arvostamisesta. Toisen ihmisen kunnioittamiseen tarvitaan refleksiivisyyttä, jota voidaan kuvata tietoisuutena ajattelusta, toiminnasta ja omista havainnoista. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002: 49; Onnismaa 2007: 42-43.)

4.3 Luottamus

Luottamus rakentuu kuulemiselle ja kunnioitukselle. Luottamuksen syntymiseen tarvitaan aikaa, vuoropuhelua ja yhteisiä kokemuksia. Luottamus rakentuu vanhempiin lapsen ja hoitohenkilökunnan välisistä suhteista. Kasvattajan sensitiivinen suhde lapseen auttaa

vanhempia luottamaan henkilökuntaan. Luottamus rakentuu kasvatuskumppanuudessa siitä, että vanhempi saa kokea osallistuvansa lapsensa päivään, kuulemalla päivän tapahtumat henkilökunnalta. Luottamusta kasvattaa yhteisymmärrys, rehellisyys, uskallus ja aika. (Kaskela & Kekkonen 2006: 36.) Luottamus perustuu ihmisten väliseen kanssa käymiseen. Lojallisuus ja rehellisyys luovat organisaatioihin luottamusta. Luottamus syntyy, kun henkilö tuntee, että häntä kuunnellaan, ymmärretään ja kunnioitetaan. Hyvällä vuorovaikutusosaamisella luodaan luottamusta herättävä vuorovaikutus. Vanhemmat arvostavat ja huomioivat varhaiskasvattajien tunnetaidot, vuorovaikutusosaamisen, aidon kiinnostuksen lasta kohtaan sekä heidän kasvattajan oman yksilöllisen tapansa tehdä työtä. Päivittäiset käytännöt muodostavat perustan luottamukselle kasvatuskumppanuudessa. (Kärkkäinen 2005: 8; Piironen-Malmi ym. 2008: 63.)

Toisinaan ei ole muuta mahdollisuutta, kuin luottaa eri alojen asiantuntijoihin ovat he sitten suorassa vuorovaikutuksessa tai poissa. "Poissa oleviin toisiin perustuvat järjestelmät näyttävät järkkymättömiltä, mutta ne ovat silti, joka hetki riippuvaisia luottamuksen jatkuvuudesta" (Onnismaa 2007: 146). Esimerkiksi päiväkodissa lapsen vanhempi tapaa erityispäivähoidon työntekijää harvemmin. Lapsen hoitajan tehtävänä on välittää, mitä erityispäivähoidon työntekijä on lapsen kanssa tehnyt tai minkä viestin hän on jättänyt työntekijän kerrottavaksi lapsen vanhemmalle.

4.4 Dialogi

Dialogi määritellään taidoksi ajatella, puhua ja toimia yhdessä. Sen avain on kuulemisessa. Vain kuulevasta suhteesta voi rakentua aitoa vuorovaikutusta. Dialogi toteutuu tasa-arvoisessa puheessa, jossa toisen tietämys ei ole arvokkaampaa kuin toisen. Dialogisessa vuoropuhelussa on mahdollista eri mieltä oleminen, sillä sitä kannattelee kuulemisen ja kunnioituksen kokemus. Kasvatuskumppanuudessa mahdollistuu vanhempien ja työntekijöiden tasavertainen dialogi, koska molemmat ovat subjekteja. (Kaskela & Kekkonen 2006: 38.) Dialogi on ongelmien pohdintaa ja toisten ajatusten aitoa kuuntelemista, jossa myös omat ajatukset kyseenalaistetaan. Todellisessa dialogissa sallitaan asioiden kyseenalaistaminen ja erilaiset mielipiteet. Dialogissa jokainen hellittää omaa käsitystään ja kuuntelee mahdollisuuksia, jotka syntyvät, kun ihmiset kohtaavat toisensa. Yksilö ei pidä omaa kantaansa lopullisena vaan askeleena kohti lopputulosta. tavoitteena on, että dialogissa saavutetaan uusi ymmärrys. Dialogin lopputulosta ei kukaan tiedä ja juuri siinä on sen uudistava ja eteenpäin vievä voima. (Sydänmaanlakka 2007: 61; Eriksson & Arnkil 2005: 37.)

Ihmisten keskustelua, jossa yhdessä rakennetaan merkitystä, tulkintaa ja tarkoitusta elämälle voidaan tulkita dialogiksi. Onnismaan (2007) mukaan dialogi on vuoropuhelua, jossa osapuolet ovat yhdessä samalla puolella. Dialogi on neuvottelua, jossa molemmilla osapuolilla on äänensä. Sanaton ja sanallinen kommunikaatio sitoutuvat toisiinsa. Dialogi on taito ottaa vastaan sanoja hiljentäen oma sisäinen hälinä. Siinä yritetään välttää nopeita johtopäätösten tekemistä ja pyritään pitkittämään omien mielipiteiden muodostamista. Tavoitteena on kuunnella aidosti niin itseään, kuin muita. Dialogi vaatii kykyä eläytyä toisen asemaan. Onnismaa (2007) jatkaa, dialogissa yksilö ei pidä omaa kantaansa lopullisena vaan askeleena kohti lopputulosta. Dialogi voi olla yhteistoimintaa tai kognitiivista ja rationaalista argumenttien vaihtoa, joka yhdistää ihmisiä ja luo heidän välilleen väliaikaisesti yhteisen tilan. Dialoginen vuorovaikutus muuttuu jatkuvasti, koska puhe luo ja muuttaa sitä. (Onnismaa 2007: 43-45; Vilén ym. 2002: 65.)

5 KONTEKSTUAALINEN KASVUN MALLI - KASVUYMPÄRISTÖ VAIKUTTAA

Bronfenbrenner (1979) on kehittänyt ekologisen teorian, jonka pohjalle kontekstuaalinen kasvun malli rakentuu. Ekologinen teoria nostaa esiin lapsen kasvuympäristön vaikutuksen lapsen kehitykselle. Tarkastelu lapsen kasvuun, oppimiseen ja lapsen elämään tapahtuu lapsesta käsin. Kasvatus nähdään yhteistyöhankkeena kaikkien niiden kesken, jotka lapsen elämään osallistuvat ja joiden elämään lapsi osallistuu. Oppimisympäristö on lapsen kasvun koko arki, konteksti, jonka osa lapsi on. (Hujala ym. 2007: 15-16.)

5.1 Ekologinen teoria

Ekologisen teorian mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä kanssa. Koti on pienen lapsen kasvuympäristö, mutta lapsen kasvaessa päiväkotia, koulu ja lapsen muut toimintaympäristöt tulevat keskeisiksi ympäristöiksi. Yhteiskunnalliset asenteet ja lainsäädäntö vaikuttavat myös perheiden toimintaan. Lapsen kasvu-, oppimis- ja toimintaympäristöjen laatu muodostuu ekologisen ajattelun pohjalta vanhempien ja ammatti-ihmisten yhteiseksi huoleksi. (Määttä 2001: 77.)

Bronfenbrennerin kehittämässä teoriassa on pyritty luomaan uutta ulottuvuutta tapaan miten lapsen, kehittyvän henkilön, ja ympäristön välinen vuorovaikutus hahmotetaan. Ympäristö, jossa kehitys tapahtuu, jäsenetään kontekstiksi, joka asteittain laajenee. Ekologisessa teoriassa tarkastellaan lapsen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta neljällä eri tasolla.

Poliittiset rakenteet ja talous eli makrosysteemi määrittävät, millaiset mahdollisuudet perheellä on saada tarvitsemiaan palveluita. Lapsen lähipiiriin eli mikrosysteemiin kuuluvat kodin lisäksi päiväkotit ja koulu. Lapsen sukulaiset, ystävät ja viranomaiskontaktit esimerkiksi puheterapia muodostavat näiden ja lapsen välille mesosysteemin. Ekosysteemi rakentuu yhteiskunnan tukijärjestelmistä sekä vanhempien työoloista, joille lapsen kannalta on olennainen laatu, määrä ja joustavuus. (Ojala 1999: 406; Määttä 2001: 77.)

5.2 Yhteistoiminnallisuuden perustuva kasvun malli

Kontekstuaalinen kasvun malli antaa vankan perustan uudelle yhteistoimintaan perustuvalla kasvatusotteella. Mallin avulla yhteistyön merkitys selkeytyy ja siitä välittyy lapsen todellinen kokemusmaailma. Keskeisintä on auttaa kasvattajia näkemään lapsen kasvuprosessi osana laajempaa kokonaisuutta. Kasvattajan täytyy tiedostaa kasvatusprosessi osana sitä todellisuutta, jossa lapsi elää. Kasvun kontekstuaalisuutta korostavan orientaation voima on optimistisessä yhteistyössä, jonka avulla lapsen ja eri systeemin välille mahdollistetaan harmonia. Lapsen kasvua tulee aina tarkastella kasvattajan, lapsen ja systeemin yhteisenä asiana. (Hujala ym. 2007: 27.)

Yhteistyö lapsen elämässä vaikuttavien tärkeiden ihmisten ja lapsesta vastaavien instituutioiden kesken on tärkeää. Kontekstuaalinen orientaatio korostaa erityisesti perheen sosiaalisen ympäristön ja sosiaalisen verkoston tärkeyden tiedostamista vanhempien kasvatustyön tukena. Yhteistyön edellytykset päivähoitossa rakentuvat aikuisten toiminnasta. Yhteinen tieto ja ymmärrys lapsen kasvusta, yhteisöllinen ja kokonaisvaltainen kasvattajan rooli ja lapsi näiden keskiössä ovat yhteistyön edellytykset päivähoitossa. Aikuisten keskinäinen yhteistyö ei kuitenkaan sulje pois lapsikohtaista kasvatusta. Lapsikohtaisen toiminnan tavoitteena on saada lapsen ja systeemin välinen vuorovaikutus toimimaan niin, että lapsella on hyvä olla. Se merkitsee lapsen omien voimavarojen ja kykyjen löytämistä, jolloin lapsen hyvä olo toteutuu. (Hujala ym. 2007: 28-29.) Jokainen lapsen seurassa oleva aikuinen on kasvattaja. Hän on lapselle ihmisen malli, vaikkei haluaisikaan, vaikkei antaisi lapselle lainkaan palautetta, ohjeita tai kieltoja. Kaikella on kasvattava vaikutus ja kaikki vaikuttaa lapseen jollakin tavalla, tietoisesti tai ei. Kasvatuksen kontekstuaalisuus on yhteistyöprosessi, jossa kasvattaja tukee lasta ja luo lapsikeskeisen kasvatus ilmapiirin. (Koivunen 2005: 9.)

Kontekstuaalisissa kasvun mallissa lapsi ja hänen kasvuympäristönsä nähdään erottamattomina. Lasten oppimista, kasvua tai kehitystä ei nähdä vanhempien tai kasvattajien toimenpiteiden seurauksena, vaan lasten ja aikuisten sekä lasten keskinäisen

yhteistoiminnan tuloksena. Kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää vuorovaikutussuhteiden rakentuminen eritasoisten kasvu ympäristötekijöiden välille. Keskiössä on lapsi itse, hänen toimintansa ja sen konteksti. Lapsi itse on osa toimintaa, vuorovaikutuksen aktiivinen puoli, joka vaikuttaa ympäristönsä prosesseihin ja niissä tapahtuviin muutoksiin. Muutosten kautta hän saa taas vaikutteita omaan toimintaansa ja kasvuunsa. (Hujala ym. 2007: 19-20.)

6 KIINTYMYSSUHDETEORIA LAPSEN KEHITYKSESSÄ

Verbin kiintyä sanakirjamääritelmänä on kasvaa henkisesti ja tunnepohjaisesti johonkin kiinni. Kehityspsykologian kielessä kiintyminen vastaa englannin kielen sanaa attachment ja siinä korostuu ajatus, että jokin pienempi on kiinnittynyt isompaan. Kiintymyssuhdeteoria kuvaa prosessia, jonka seurauksena lapsen ja hänen lähimmän hoitajansa välille syntyy psykologinen "liitto". (Broberg, Almqvist & Tjus 2005: 116.)

Kiintymyssuhdeteorian isänä pidetään John Bowlbya (1907-1990) joka 1950- ja 1960- luvuilla loi käsitteen kiintymyssuhteesta pienen lapsen ja hänen äitinsä (tai muun hoitajan) välillä ja tämän suhteen ratkaisevasta tärkeydestä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Lapsen biologiseen kypsymiseen liittyvä uteliaisuus ja halu tutkia ympäröivää maailmaa tasapainottavat kiintymyssuhteen kautta, joka antaa lapselle lohdutusta ja turvaa. 1970- luvulla käynnistyi kiintymyssuhdeteorian toinen vaihe Mary Ainsworthin tekemistä tutkimuksista ja menetelmistä. Näiden tutkimusten kautta voidaan arvioida pienen lapsen käyttäytymistä, hänen kiintymyssuhteen perusturvallisuutta tai - turvattomuutta. Varhaisella kiintymyssuhteella ja sen laadulla on merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Bowlbyn ja Ainsworthin tutkimuksien perusteella syntyi syvälinen teoria, jonka sovelluksilla on laajenevia käyttöalueita niin tutkimuksessa kuin kliinisessä työssä. Kiintymyssuhteenäkökulma auttaa ymmärtämään esimerkiksi toistuvia eroja kokeneiden lasten ja aikuisten oireita ja ongelmia. (Tamminen 2004: 51; Sinkkonen 2003: 92.)

Kiintymyskäyttäytyminen, joka kohdistuu tiettyihin henkilöihin eli kiintymiskohteisiin, on kiintymyssuhdeteorian keskiössä. Näin on erityisesti lasten kohdalla, mutta myös aikuisten. Teorian avulla pyritään selittämään, miksi ihmiset muodostavat valikoivia ja pysyviä kiintymyssuhteita toisiinsa. Teoria pyrkii myös selittämään, miksi näiden tärkeiden ihmissuhteiden katkeaminen tai pelkkä katkeamisen uhka aiheuttaa ihmisessä ahdistusta. Kiintymyssuhdeteorian avulla voidaan ymmärtää, miten ja millaisissa tilanteissa ihmiset hakevat toinen toisiltaan turvaa tai läheisyyttä ja miten näihin tilanteisiin reagoidaan. Lisäksi teorian kautta on mahdollisuus tutkia varhaisten ihmissuhteiden merkitystä yksilön myöhemmälle kehitykselle. (Bowlby 1969: 246-250, Sinkkonen & Kalland 2002: 7-9.)

Pieni lapsi muodostaa kiintymyssuhteen välittömästi syntymänsä jälkeen. Bowlby puhuu myös kiinnittymisestä. Sinkkonen (2001) kirjoittaa kahden kuukauden ikäisen vauvan hymyilevän kenelle tahansa. Kolmikuinen alkaa kiinnostua omasta peilikuvastaan, suhtautuen vähitellen sosiaalisesti omaan kuvaansa. Noin kahdeksan kuukauden iässä vauva on muodostanut erityisen suhteen hoivaajaansa, yleensä äitiinsä. Tämä suhde on hierarkkisesti muita selvästi ylempänä. Enää vauva ei ota vastaan syliä ja hoivaa keneltä tahansa ystävälliseltä vaikuttavalta henkilöltä. Lapsi alkaa itkeä ja haluaa äitinsä syliin. Kiintymyssuhdeteoriassa puhutaan tunteiden säätelystä. On todettu, että tunteiden, kiihtymyksen, motivaation ja läheisyyden säätelyn yhteydessä äidin ja vauvan aivot "kommunikoivat" keskenään. (Sinkkonen 2001: 36-37.)

6.1 Kiintymyssuhteen muodostuminen

Vanhemman suhde lapseen kehittyy prosessissa jo ennen vauvan syntymää. Jo haaveillessaan vauvasta tulevat vanhemmat luovat mielessään kuvaa vauvasta ja uudesta ihmissuhteesta. Heille syntyy vähitellen halu sitoutua toimimaan lapsen hoitajana ja kantaa läpi elämän vastuu lapsen kehityksestä. Tällä mielensisäisellä vanhemmuudella on suuri merkitys, miten vanhemmat toimivat vuorovaikutuksessa vauvansa kanssa. Raskausaika on äidille fyysinen ja molemmille vanhemmille psyykkinen prosessi. Raskauden aikana äiti käy läpi kolme eri vaihetta: yhdentymisen vaiheen, eriytymisen vaiheen ja yksilöitymisen vaiheen. Isä pohtii raskausaikana erityisesti omaa isäsuhdettaan ja ammatillisuuttaan. Isien valmistautumisessa isyyteen korostuu myös suhde puolisoon. Ne isät, jotka ovat tyytyväisempiä parisuhteeseensa, kykenevät helpommin muodostamaan hyvän vuorovaikutussuhteen vauvansa kanssa. Vanhempien lasta koskevilla mielikuvilla on suuri merkitys kehittyvän vuorovaikutussuhteen kannalta. Vanhemmilla, joilla on tasapainoinen näkemys lapsestaan, kuvaavat vanhemmuutensa syntyprosessia monipuolisesti. Heille lapsi on yksilöllinen olento omine erityispiirteineen. (Salo 2003: 47-49.)

Lapsella on synnynnäinen tarve kiinnittyä hoivaajaansa, sillä täysikasvuisen, kokeneemman ja viisaamman yksilön lähellä oleminen on hengissä säilymisen ehto, aivan kuten eläinmaailmassakin. Lapsi kiinnittyy oman turvallisuudentarpeensa vuoksi lähimpään saatavilla olevaan aikuiseen, yleensä äitiin. Vauvalla on aina lähellä joku aikuinen, joten vauva kiinnittyy aina johonkukaan. Vauva kiinnittyy siis myös häntä laiminlyövään, hänelle etäiseen tai jopa vihamieliseen aikuiseen. Tätä varhaista leimautumisen sukuista ilmiötä kuvaa suomen kielessä sana kiinnittyminen paremmin kuin kiintymys. Varhaisimmat vauvaa ja hoitajaa toisiinsa sitovat kiinnittymisen elementit ovat sensorisia aistimuksia kuten tuoksua,

ihokontakteja ja rintaruokintaan liittyviä aistimuksia. Vauvalla on heti käytössään varhaisen kiinnittymiskäyttäytymisen muoto, itku. Se on luonteeltaan hälyttävää tai epämiellyttävää ja saa hoitajan lähestymään lasta, jotta itkun aihe poistuisi. (Sinkkonen 2003: 93.)

Sikiöllä on kyky rekisteröidä ja muistaa äidin puheääni. Ensimmäisten päivien ja viikkojen aikana vastasyntynyt käyttää kaikkia aistejaan oppiakseen tuntemaan lähiympäristönsä ja lasta jatkuvasti hoitavat henkilöt. Parin kuukauden kuluttua syntymästä vauvaa voivat hoitaa eri henkilöt ja hän katsoo kiinnostuneena melkein kaikkia, jotka osoittavat hänelle kiinnostusta. Sosiaalisen hymyn saavat ne, jotka vauvaa eniten hoitavat ja joiden kanssa hän saa eniten myönteistä vuorovaikutusta. Ensimmäisten elinkuukausien aikana on tärkeää, että vanhemmat auttavat lasta tunnesäätelyssä. Vauva ei kestä kovin pitkään voimakkaita, kielteisiä, tunnetiloja ja hänen oma kykynsä säädellä niitä on rajallinen. Lapsi tarvitsee vanhemman apua oppiakseen tunteiden säätelyä. Lapsen elämä helpottuu, jos hän saa jo varhain apua erilaisten voimakkaiden tunteiden kokemisessa, säätelmissä ja tunnistamisessa. (Broberg ym. 2005: 122-123.)

Vauvan ja vanhemman välille ei synny kiintymyssuhdetta automaattisesti. Vauva kiinnittyy vain niihin ihmisiin, jotka ovat hänen kanssaan paljon ensimmäisen vuoden aikana. Tuttu syli ja hoiva rakentavat vauvalle päivittäisten rutiinien kautta tunteen jatkuvasta perusturvallisuudesta. Hoitajan saatavilla olo arjen tilanteissa on olennaista, sillä pelkkä vanhemman fyysinen läsnäolo ei riitä. Kiintymyssuhteen muodostumisen edellytyksenä on vanhemman tarjoama riittävä varhainen vuorovaikutus. Varhaisen emotionaalisen kiintymyssuhteen merkitys on se, että se kantaa läpi elämän eikä ole tietoisesti hallittavissa. Lapsi kaipaakin myöhemminkin elämässään poissaolevaa vanhempaansa eikä ikävän tunne katoa. Jos lapsi kasvaa ilman pysyvää aikuissuhdetta tai hänen saamansa hoiva on ollut liian epäsäännöllistä, hänen ei ole mahdollista kiinnittyä eikä muodostaa kiintymyssuhdetta. (Salo 2003: 25-46.)

Yli puolen vuoden ikäiselle vauvalle on muodostunut mielensisäinen malli niistä tilanteista, missä tuttu aikuinen on ollut käytettävissä, kun lapsella on ollut hätä. Ainsworth antoi näille sisäisille vuorovaikutuksen malleille nimeksi kiintymyssuhdemallit. Vauvalle on syntynyt sisäinen tunne turvallisuudesta. Hän tietää, että hätään vastataan. Tämä tunne muodostaa hänelle mielensisäisen mallin kiintymyssuhteesta, jonka turvin vauva pystyy rauhoittumaan itseksensä. Kiintymyssuhdemalli auttaa vauvaa toimimaan koko ajan itsenäisemmin, koska vauva tuntee olevansa suojassa ja avun olevan saatavilla. Tässä vaiheessa kehityskautta vauva alkaa myös vierastaa, koska hän tunnistaa tutut vieraista. Puolivuoti lapsi ahdistuu, jos hän joutuu eroon vanhemmistaan. Eroahdistus kertoo tietoisuuden kehittymisestä. Vauva tunnistaa tilanteet, joissa hän voi joutua olemaan ilman tutun hoitajan hoivaa ja tyydytystä. (Sinkkonen 2003: 61.)

Lapsen itsenäisyys lisääntyy ja hänen kieli- ja muut tietotaidolliset valmiudet lisääntyvät lapsen toisen vuoden aikana. Lapsi on myös liikkuvaisempi. Lapsi voi liikkua vilkkaasti, mutta hänen tietotaitonsa ei vielä kykene vaistoamaan vaaraa, kuten kaatumisia. Koska lapsi voi joutua vaaraan, vanhemman täytyy luoda perusta lapsen turvallisille rajoille. Aiemmin kiintymyssuhteen merkitys oli ainoastaan huolehtiva, mutta nyt se muuttuu myös kontrolloivaksi. Kontrollin lisäksi vanhemman tehtävät muuttuvat myös kasvatukselliseksi. Vanhemman on opetettava lapselle uusia tietoja ja taitoja. Näiden lisäksi vanhemmat sosiaalistavat lapsensa yhteisön jäseneksi opettamalla, mikä on lapsen ympäristössä sallittua ja mikä ei. Lapsen tavat toimia leikeissä, ilmaista tunteita ja hakea apua heijastavat hänen tietotaidollista kehitystä, mutta myös kiintymyssuhdemallien toimintaa. (Salo 2003: 64-65.)

6.2 Kiintymyssuhdemallit

Ainsworthin nimeämät kiintymyssuhdemallit (turvallinen-, turvaton- ja jäsentymätön kiintymyssuhde) voivat olla yksilöllisiä ja jokaiselle lapselle erilaisia. Niihin vaikuttavat vanhempien elämäntilanne sekä vanhempien omat kokemukset omasta lapsuudesta. (Salo 2003: 6.) Kiintymyssuhteen laatu on melko pysyvää, mutta se ei kuitenkaan ole lapselle luonteenpiirre, vaan samalla lapsella voi olla erilaisia kiintymyssuhdemalleja eri ihmisten kanssa. Lapsen kasvaessa, lapsen tarpeet muuttuvat, vanhemman kyky vastata eri-ikäisen lapsen tarpeisiin voi muuttua, jolloin myös kiintymyssuhde voi muuttua. (Tamminen 2004: 51.)

6.2.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallinen kiintymyssuhde on kaikkein yleisin neljästä kiintymyssuhdemallista. Kasvattaja osaa reagoida lapsen erilaisiin tarpeisiin sensitiivisesti, niin fyysisiin, psyykkisiin kuin sosiaaliinkin tarpeisiin. Sensitiivisyys on kasvattajan herkkyyttä havainnoida ja vastata lapsen tarpeisiin. Se on lapsen tunnetilan kuulemista ja siihen vastaamista niin, että lapsi kokee elävänsä. Turvallisuus syntyy siitä, että lapsi voi kokea, ettei häneltä odoteta liikaa, mutta silti häntä kannatellaan selviytymään itse. Näin lapsi saa kokemuksia, että elämä on hallittavissa. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006: 88.)

Turvallisesti kiinnittynyt lapsi on saanut elää ympäristössä, jossa on tietynlaista säännönmukaisuutta ja siitä kumpuavaa turvallisuuden tunnetta. Lapsi käyttää kaikkia

tunteitaan vapaasti ja käyttäytymisellään hän osoittaa luottamuksensa äidin läheisyyteen. (Sinkkonen 2001: 42-44.) Ihmissuhteissaan turvallisesti kiinnittynyt lapsi osaa käyttää järkeä ja tunnetta. Hänellä on hyvä empatiakyky. Hän eläytyy toisen asemaan, mutta osaa ilmaista myös vihamielisyyden tunteita. Turvallisesti kiinnittyneen lapsen ei ole tarvinnut olla huolissaan hylätyksi tulemisesta. Lapsi oppii viestittämään tunnetiloistaan selvästi ja suorasti, olettaen, että äiti tai kasvattaja reagoi kulloiseenkin hoivan tarpeeseen. Hän näyttää avoimesti tunteitaan ja tarpeitaan ja kokee, että hänen tunteillaan on merkitystä. Näiden kokemusten pohjalta hän alkaa pitää itseään rakastettavana ja pitää myös toisia rakastettavina. Turvallisen kiintymyssuhteen kautta minäkuvaa muodostava lapsi kykenee antamaan ja vastaanottamaan rakkautta. (Sinkkonen 2005: 75; Vilén ym. 2006: 88-89.)

Turvallisesti kiinnittynyt lapsi protestoi jäätyään yksin vieraaseen paikkaan. Hän hätääntyy, itkee ja keskeyttää leikin. Hän ei ota vieraalta lohdutusta vastaan. (Tamminen 2004: 52.) Turvallisesti kiinnittynyt lapsi kykenee ilmaisemaan eroahdistustaan ja hän pystyy ottamaan jonkin verran vastaan lohdutusta. Näin kiinnittyneiden lasten muistissa on riittävästi turvaa tuottavia vuorovaikutusmielikuvia, jotka kannattelevat lasta siihen saakka, kun vanhempi tulee takaisin. (Sinkkonen 2003: 61-62.)

6.2.2 Turvaton, välttelevä kiinnittyminen

Turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsi oppii, ettei vanhempi reagoi tai osaa reagoida hänen sisäiseen hätäänsä. Välttelevässä kiintymyssuhteessa aikuinen ei kykene tarjoamaan sellaista ilmapiiriä lapselle, jossa erilaiset tunteet olisivat sallittuja. Aikuisen kykenemättömyyteen saattaa vaikuttaa väsymys, kiireisyys, masennus tai usko, että lapsi rauhoittuu parhaiten antamalla tämän olla rauhassa. Lapsi oppii kieltämään tarvitsevuutensa osoittamista, erityisesti kielteisten tunteiden ilmaisua. Lapsen kokemukset siitä, että negatiivisilla tunteiden ilmaisuilla ei ole mitään hyötyä, vaan hänen täytyy selviytyä vaikeista tunteista yksin. Lapsi ei kuitenkaan ole kykenevä säätelämään tunnetilojaan itsenäisesti ja tämän takia hän alkaa kieltää ja välttää erilaisia tunnetiloja. Oman tarvitsevuuden kieltäminen aiheuttaa myöhemmin masentuneisuutta ja itsekriittisyyttä. Tämä voi johtaa siihen, että aikuisena tällaisen välttelevän oletusmallin omaksunut hakee arvostusta omassa mielessään ja muiden silmissä suorittamalla. (Vilén ym. 2006: 89-90.)

Välttelevästi kiinnittynyt lapsi saattaa hieman hätääntyä äidin lähtiessä paikalta, mutta lapsi ei itke tai lähde äidin perään. Välttelevästi kiinnittynyt lapsi ei ole kyennyt luomaan äitiin tunnepohjaista kiintymyssuhdetta, vaikka kylläkin luottaa äitiinsä. Lapsi on oppinut kokemusten kautta, ettei kannata osoittaa tunteita liian vahvasti, sillä tunteilun kautta ei

äitiin pysty vetoamaan. Välttelevästi kiinnittynyt lapsi ei näytä tunteitaan yhtä vahvasti kuin turvallisesti kiinnittynyt lapsi. Hän hillitsee ja estää tunnekuohunsa, eikä halua syliin lohdutettavaksi. Ainoana näkyvänä merkinä lapsen eroahdistuksesta voidaan pitää leikin tai ympäristöön tutustumisen vähenemistä, sillä välttelevästi kiinnittyneen lapsen energia ei riitä siihen. (Sinkkonen 2001: 42-45.)

6.2.3 Turvaton, ambivalentti kiinnittyminen

Turvattomassa ja ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi kokee toistuvasti, että kasvattaja tai vanhempi on epäjohdonmukainen reagoidessaan lapsen tarpeisiin. Tämä epäjohdonmukaisuus voi johtua esimerkiksi siitä, että ei tiedä, miten olla lapsen kanssa. Jos vanhemman kokemuksen mukaan lapsi käyttäytyy usein uhmakkaasti, eikä hän tiedä, mitä asialle voisi tehdä, voi hän välillä olla täysin välinpitämätön tai erittäin ankara ja huutaa lapsella tai välillä aneleva yrittäen vedota lapsen tunteisiin. Lapsi ei näin ollen kykene ennustamaan, miten vanhempi vastaa hänen tarpeisiinsa. Lapsen on lähes mahdotonta tietää, millainen hänen pitäisi olla suhteessa toiseen. (Vilén ym. 2006: 90-91.)

Ristiriitaisessa turvattomassa kiintymyssuhteessa korostuvat erityisesti tunteet. Lapsi etsii vastaavuutta tarpeilleen voimakkailla tunnereaktioilla. Hän toivoo, että aikuinen reagoisi oikealla tavalla. Ambivalentisti eli ristiriitaisesti kiinnittynyt lapsi protestoi erotilanteeseen itkemällä raivokkaasti ja menemällä tolaltaan. Lapsi kiukkuu tai osoittaa liioiteltuja positiivisia tunteita aikuista kohtaan. Hän on oppinut, että on reagoitava voimakkaasti, jotta toiselta saa, mitä haluaa. Ero äidistä on niin järkyttävä, ettei toinen aikuinen kelpaa lohduttajaksi. Ristiriitaisesti kiinnittyneiden lasten äidit ovat usein ailahtelevia, jolloin lapset eivät pysty ennakoimaan äidin tekemisiä. Ristiriitaisesti kiinnittyneet lapset saattavat pyrkiä äidin syliin, mutta eivät tunnu viihtyvän siellä. Jos lapsi kaipaa äidiltään huomiota, he hakevat sen usein negatiivisten tapojen kautta, kuten kiukuttelemalla tai huutamalla. Ulospäin käytös näyttää heikkona itsesääteilykykynä, tunteiden ailahteluna. Tällaisen kiintymyssuhdemallin omaksunut ihminen hakee aikuisuudessakin toisen hyväksyntää voimakkaasti. Ristiriitaisessa turvattomassa kiintymyssuhteessa toimintaa hallitsevat järjen asemesta tunteet. Aikuisten parisuhteessa tämä pahimmillaan voi johtaa väkivaltaisuuteen, hyväksikäyttöön ja toisen manipulointiin. (Vilén ym. 2006: 91-92; Sinkkonen 2001: 41-42.)

6.2.4 Jäsentymätön kiinnittyminen

Useat tutkijat, tutkiessaan lapsien kiintymyssuhteita, huomasivat, että oli monia lapsia, joita ei pystytty luokittelemaan mihinkään kolmesta kiintymyssuhdemallista. Myöhemmin osalle näistä lapsista määriteltiin jäsentymätön kiinnittyminen. Jäsentymättömästi kiinnittyneiden lasten ja vanhempien vuorovaikutus perustuu paljolti pelolle. (Broberg ym. 2005: 131.) Jäsentymätön kiintymyssuhde syntyy, kun se aikuinen, jonka pitäisi olla lapselle turvallinen, onkin ajoittain vaarallinen. Lapsi joutuu vaikeaan tilanteeseen, koska haluaisi pelottavan tunteen tullessa mennä äidin luo, mutta pelkää samalla äidin läheisyyttä. Lapsi ylikuormittuu, kun hänen lähestymis- ja välttämisyrittämisensä on yhtä voimakkaita. Lapsen eleet ja liikkeet voivat olla hyvin sekavia, tuskaisia ja ristiriitaisia. Lapsi saattaa satuttaa itseään, esimerkiksi paukuttamalla päätänsä lattiaan, tai jähmettymällä paikoilleen ilman syytä. Jäsentymättömällä kiintymyssuhteella on yhteys myöhemmällä iällä tuleviin mahdollisiin mielenterveysongelmiin sekä aggressiiviseen käyttäytymiseen. (Sinkkonen 2001: 59-60.)

Tammisen (2002: 244-245) mukaan jäsentymättömällä kiintymyssuhteella voi mahdollisesti olla yhteyttä myöhemmin havaittuun lapsen psyykkiseen patologiaan. Kyseessä on perusihmissuhteen häiriö, joka aiheuttaa lapsen kehityksen reaktiivista häiriintymistä ja lapsen käyttäytymisen häiriöitä. Lapsen kiintymyssuhteen häiriöt ovat reaktiivisia ja ne ovat siten lapsen lähihoitajista riippuvaisia. Lapsen ja hoitajan kiintymyssuhteen rakentumiseen voi vaikuttaa myös monet lapseen itseensä liittyvät tekijät kuten sairaus, somaattinen vamma tai keskisuus. Kiintymyssuhteen muodostumiseen voivat vaikuttaa myös lapsen laaja-alaiset kehityshäiriöt, lapsen omat säätelyhäiriöt tai hoitajaan nähden epäsopeva temperamentti. Käyttäytymishäiriö näkyy lapsen käyttämisessä valikoimattomuutena ihmisiä kohtaan, lapsen ahdistuksena tai lapsi voi olla rankaiseva tai kontrolloiva hoitajaansa kohtaan. Lapsi voi käyttäytyä itseään vahingoittavasti, sillä poikkeavasta kiintymyssuhteesta kärsivä lapsi on aggressiivinen.

6.3 Lapsen kiintymyssuhteet päivähoidossa

Jo vuonna 1957 John Bowlby (1957:9-10) kirjoittaa ”Mielenterveyden edellytykseksi oletetaan pienokaisen ja lapsen kokema lämmin, läheinen ja jatkuva suhde äitiin (tai vakinaiseen äidin sijaiseen, joka pysyvästi edustaa lapselle äitiä). Tällaista hellää ja rikasta suhdetta äitiin, josta lapsi saa varhaisina vuosinaan sekä tyydytystä että iloa, ja sen ohella monin tavoin vaihtelevaa suhdetta isään, veljiin ja sisariin mm. psykiatrit nykyään pitävät luonteen kehityksen ja mielenterveyden ehtona. Sellaista olotilaa, jonka vallitessa edellä mainittua suhdetta ei synny, voidaan nimittää äidin hoivan tai huolenpidon puutteeksi. Tämä yleinen

termi sopii moniin erilaisiin tilanteisiin. Tällainen tilanne syntyy lapsen asuessa kotonakin, jos hänen äitinsä (tai äidin vakinainen sijainen) ei kykene antamaan sitä hellää vaalintaa, jota pieni lapsi tarvitsee. Ollessaan jostakin syystä erossa äidistään lapsi joutuu elämään hoivavailla. Jos hänestä tällöin huolehtii henkilö, jonka lapsi on oppinut tuntemaan ja johon hän luottaa, voidaan hoivan puutetta pitää vähemmän vakavana seikkana, mutta asian laita on aivan toisin, jos kasvatusäiti, vaikka hän pitäisikin lapsesta, on tälle outo.”

Toissijaisen eli korvaavan ihmissuhteen muodostumiselle on oleellista, että lapsella on vahva ja läheinen kiintymyssuhde ensisijaiseen kiintymiskohteeseensa, yleensä äitiin. Kiintymyksen kohteekseen lapsi valitsee ihmisen, joka on kykenevä antamaan hänelle hoivaa ja vastaamaan hänen tarpeisiinsa riittävän hyvin sekä viettää aikaa hänen kanssaan. Toissijainen kiintymyssuhde ei ole samanarvoinen kuin ensisijainen kiintymyskohde. Lapsi kohtelee valitsemiaan kiintymyskohteita eritavoin, mikä näkyy tilanteissa, jotka aktivoivat kiintymyskäyttäytymistä. Esimerkiksi hän protestoi erotilannetta vain ensisijaiselle kiintymyksen kohteelle. Toissijaiset kiintymyssuhteet eivät korvaa ensisijaista kiintymyssuhdetta. (Bowlby 1969: 363–368, Isojärvi & Kangas 2008: 15.)

Pienen lapsen on todettu kykenevän muodostamaan monia turvallisia ihmissuhteita aikuisiin. Pieni lapsi voi hyötyä eri ihmissuhteista, mikäli ihmiset ovat hänelle turvallisia ja tuttuja, eikä heitä ole liian montaa. (Kalland 2006.) Aloittaessaan päivähoiton turvallisesti kiinnittynyt lapsi voi melko rauhallisin mielin tutustua uuteen ympäristöönsä ja ottaa etäisyyttä vanhempiinsa. Erotilannetta voi helpottaa valmistelemalla lasta hyvin erokokemusta varten jo ennalta ja keskustelemalla hänen kanssaan tulevasta erosta ja ikävästä. (Sinkkonen 2001: 132.)

Siren-Tiusasen (2001: 22) mukaan pysyvät ihmissuhteet luovat perustan lapsen kiintymyssuhteelle ja luottamukselle. Pieniä lapsia tulisi suojella liian monilta ihmissuhteilta sillä, pieni lapsi pystyy luomaan niitä vain rajallisen määrän. Työntekijöiden vaihtuvuus alle 3-vuotiaiden ryhmässä tulisi minimoida, sillä toistuvuus ja säännönmukaisuus ovat tärkeitä lapsen elämän hallinnalle ja turvallisuuden tunteelle. (Sinkkonen 2008: 129; Isojärvi & Kangas 2008: 16.)

Lapsen ja äidin kiintymyssuhteen säilymistä pitäisi tukea erityisesti silloin, kun lapsi aloittaa päivähoiton. Äitiä tukemalla pystyy äiti paremmin auttamaan lastaan selviytymään erosta. Tämän lisäksi pieni lapsi tarvitsee pysyvän aikuisen, joka auttaa lasta pitämään mielikuvan äidistään koko hoitopäivän. Toissijainen kiintymyssuhde voi täydentää tai osin korvata lapsen äitisuhteen puutteita, jos työntekijä pystyy luomaan hyvän suhteen lapseen ja vanhempiin. (Tuliharju 2004: 15.) Varhain aloitettu päivähoito ei ole riski lapsen mielenterveydelle, mutta

vanhempien tyytymättömyys päivähoiton laatuun ja useat katkokset päivähoito järjestelyissä ovat sen sijaan yhteydessä lasten myöhempään mielenterveysongelmiin (Kalland 2006).

7 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Aloitimme opinnäytetyömme tekemisen vuosi sitten, keväällä 2008. Kesän aikana tutustuimme aiheeseen liittyvään teorian tietoon ja tutkielmiin. Syksyllä aloitimme teoriaosuuden kirjoittamisen. Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Lähtöajatuksena tutkimuksessamme oli tuoda työyhteisöille uutta ajattelumallia ja syvyyttä päiväkodin pedagogiseen työhön. Omahoitajuustyömenetelmällä olisi mahdollista pienentää lapsiryhmää sekä vähentää vuorovaikutusten ja äänen määrää päiväkodissa. Tutkimusaiheemme tarkentui tutkimaan omahoitajuutta työntekijän näkökulmasta. Tutustuessamme aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja opinnäytetöihin huomasimme, että omahoitajuutta oli tutkittu lapsen ja perheen näkökulmasta, mutta työntekijän kokemukset ja tunteet siitä olivat jääneet vähäiseksi. Tutkimuskysymykseksemme nousi: Miten päiväkodin työntekijä kokee omahoitajuuden? Tähän kysymykseen lähdimme hakemaan vastauksia haastattelemalla päiväkotien alle kolmevuotiaiden lasten ryhmien hoito- ja kasvatushenkilökuntaa Vantaalla sekä Vihdissä. Näiden päiväkotien henkilökunta valikoitui tutkimuskohteeksemme, koska tiesimme näissä päiväkodeissa toteutettavan omahoitajuutta sekä myös siksi, että me asuimme näillä paikkakunnilla.

7.1 Opinnäytetyön aikataulu

Toukokuu 2008	Aiheen valinta
Elokuu	Suunnitelman laadinta, lähdekirjoihin tutustuminen
Syys/lokakuu	Teorian kirjoittaminen
5.11.2008	Suunnitelmaseminaari
Tammikuu 2009	Haastattelut
Tammi/Helmikuu	Aineiston litterointi
Maalis/huhtikuu	Aineiston kirjoittaminen
23.4.2009	Kypsyyskoe
5.5.2009	Arviointiseminaari

Haastattelut toteutimme omilla tahoillamme tammikuun 2009 aikana. Haastattelimme molemmat yhden lastentarhanopettajan ja kolme lastenhoitajaa, yhteensä kahdeksaa työntekijää. Teimme haastattelun esitestauksen yhdessä.

Haastatteluiden jälkeen toinen meistä litteroi haastattelut ja kirjoitti tutkimusmenetelmistä. Toinen oli kirjoittanut teoriaosuutta syksyn aikana ja yhdessä olimme tehneet siihen muutoksia sekä lisäyksiä. Yhdessä kirjoitimme ja kävimme läpi tutkimustulokset sekä opinnäyteyömme johdannon ja loppupohdinnan. Vuosi kului nopeasti työstäen opinnäytetyötä intensiivisesti koko ajan. Meidän yhteistyömme sujui todella hyvin. Se oli helppoa ja toinen toisillemme antama tuki vei työtämme ja toisiamme eteenpäin. Työn tekeminen yhdessä vahvisti molempien sitoutuneisuutta ja antoi voimaa työn viemisessä kohti päämääräänsä. Asioista yhdessä keskusteleminen ja pohdinta toimivat kantavina voimina työskentelyssämme.

7.2 Laadullinen tutkimus

Metsämuurosen (2008: 7-8) mukaan tutkimuksen tekemisessä oleellisinta on etsiä totuutta. Ei ole tärkeintä, millä menetelmillä, laadullisella vai määrällisellä, lähimmäksi päästään vaan, että tutkijalla on pyrkimys päästä sitä niin lähelle kuin mahdollista. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytämme päätiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus pyrkii toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen ja tulkintaan. Kvalitatiivisen tutkimustavan avulla tutkitaan merkityksiä ja siinä ollaan kiinnostuneita useasta yhtäaikaista tekijästä, jotka vaikuttavat lopputulokseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 21,25.)

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tarkastellaan merkitysten maailmaa, joka on sosiaalinen ja ihmisten välinen. Merkitykset ilmenevät merkityskokonaisuuksina, suhteina ja niiden muodostumina. Merkityskokonaisuudet ilmenevät ihmisistä lähtöisin olevista ja ihmisiin päätyvinä tapahtumina, kuten toimintana, ajatuksina ja yhteiskunnan rakenteina sekä päämäärien asettamisina. Laadullisella tutkimusmenetelmällä on mahdollista saavuttaa myös merkitykselliseksi koettuja tapahtumaketjuja, kuten oman elämän pidemmälle jaksolle sitoutuvaa asiaa tai oman elämän kulkua yleensä. (Vilka 2005: 97.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksena pyrkiä kuvaamaan jotakin ilmiötä tai tapahtumaa tai ymmärtämään jotakin tiettyä toimintaa. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä ei ole tilastollisten yleistysten tekeminen. (Tuomi & Sarajärvi 2003: 87-88.) Laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutettavassa tutkimuksessa ajatuksena on, että

tutkimus on subjektiivista. Subjektiivisella tarkoitetaan tutkimuksessa tehtyjä valintoja, tulkintaa, johtopäätöksiä, johon vaikuttaa tutkijan oma halu, ihanne, uskomus, arvo ja käsitys. (Vilka 2005: 50-51.)

7.3 Menetelmien esitestaus

Saadaksemme tietoa valittujen tutkimusmenetelmien soveltumisesta tutkimukseemme, suoritimme esitestauksen. Tähän lupautunut henkilö kirjoitti vapaamuotoisen kirjoitelman eli narratiivin (Liite 1) omahoitajuudesta, jonka saimme viikkoa ennen sovittua haastattelua. Henkilö oli omahoitajuustyömenetelmään perehtynyt päiväkodin johtaja/kouluttaja, jolla on viiden vuoden esimieskokemus omahoitajuudesta työmenetelmänä. Kirjoitelma osoitti meille sen toimivuuden, sillä siinä oli käsitelty asioita, jotka kytkeytyivät jo tekemiimme teemahaastatteluaiheisiin (Liite 2). Tämän jälkeen emme muuttaneet haastattelusuunnitelmaamme, vaan testasimme sen sellaisenaan. Haastattelun toteutimme päiväkodin johtajan työpaikalla, siihen etukäteen varatussa tilassa. Haastatteluun oli varattu aikaa tunti.

Haastattelutilanteessa toinen meistä suoritti haastattelun ja toinen teki tilaisuudesta havaintoja sekä kirjasi ne myöhempää tilanteen arviointia varten. Haastattelussa oli mukana sanelukone ja kasettinauhuri. Halusimme näin varmistaa haastattelun taltioitumisen. Haastattelu toteutui ennalta sovitun aikataulun mukaisesti ja hyvin. Se kesti 19 minuuttia. Haastattelun toteutuminen näin lyhyessä ajassa yllätti meidät. Haastattelun jälkeen keskustelimme päiväkodin johtajan kanssa SWOT-analyysin (Liite 3) käytön mahdollisuudesta haastatteluiden jälkeen. Olimme jo aiemmin pohtineet sen käyttöä tutkimuksessa tukemaan haastattelua. Haastateltavamme tuki näkemystämme sen käytöstä. Epävarmuudestamme SWOT-analyysin käytöstä tutkimuksessamme, emme käyttäneet sitä tässä haastattelutilanteessa.

Purkaessamme haastattelua havaitsimme sen tallentuneen sanelukoneelle hyvin, mutta kasettinauhurin tallennus oli epäonnistunut. Kasettinauhurin tallennuksen epäonnistuminen ei haitannut, koska haastattelu oli tallentunut sanelukoneelle. Litteroidessamme eli muuttaessamme puhuttua haastattelua kirjoitettuun muotoon totesimme, että haastateltavamme oli tuonut esille olennaisia asioita omahoitajuudesta. Haastattelun aineisto noudatti tämän työn teoreettista viitekehystä, joten päätimme käyttää valitsemiamme teemoja varsinaisissa haastatteluissa. Haastattelukokemus itsessään vahvisti, että suunnitelma oli toimiva ja että kysymykset olivat ymmärrettäviä. Tämän jälkeen tuntui

helpommalta toteuttaa varsinaiset tutkimukseen liittyvät haastattelut. Alun epävarmuus väheni huomattavasti. Litteroituna haastattelusta kertyi kaikkiaan viisi sivua tekstiä.

7.4 Opinnäytetyössä käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä

Olemme käyttäneet työssämme päätutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Mielestämme haastateltavien kokemukset ja ajatukset tulevat aidoimmillaan esille juuri teemahaastattelussa. Tähän päädyimme, sillä näin haastateltavilla on mahdollisuus kertoa laajasti näkemyksistään ja kokemuksistaan, mutta toisaalta meillä oli mahdollisuus saada vastauksia valitsemimme asiakokonaisuuksiin. Teemoina haastatteluissa olivat kiintymyssuhde, varhainen vuorovaikutus, omahoitajuus ja kasvatuskumppanuus. Käytimme haastateltavien etukäteen palauttamia vapaamuotoisia kirjoitelmia, narratiiveja, tukemaan teemahaastatteluja.

7.4.1 Narratiivit

Estolan (1999: 133-135) mukaan narratiivilla tarkoitetaan ihmisen perustapaa jäsentää maailmaa. Narratiivi on ihmisen perustapa mieltää kokemuksia, vuorovaikutustaan ja tietojaan ympäröivässä sosiaalisessa maailmassa. Narratiivi voi olla symbolinen, konkreettinen tai verbaalinen tapa kertoa, mitä olemme kokeneet tai mitä on tapahtunut. Narratiiveja voivat olla suulliset tai kirjoitetut tarinat tai tekstit, joissa on havainnointeja tai tulkintoja asioista. Narratiivit kuvaavat juonellista tapahtumaa, yksilön elämän historiaa ja kokemusmaailmaa. Narratiivisessa tutkimuksessa voidaan kerätä monenlaista aineistoa tutkittavasta asiasta. Narratiivin avulla voidaan tavoittaa tutkittavan oma ääni.

Narratiivinen tutkimus ei pyri objektiiviseen tai yleistettävään tietoon, vaan henkilökohtaiseen, subjektiiviseen ja paikalliseen tietoon. Narratiivin lähtökohdat määrittelevät ihmisen merkityksiä antavaksi ja aktiiviseksi toimijaksi. Ihmisen elämään liittyvät ilmiöt ovat prosessimaisia, joita voidaan sijoittaa aikaan ja paikkaan sekä tulkita kielen avulla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ihmisen kertomus ja kertominen sisältää kerrotut tapahtumat ja sen miten kertomus kerrotaan. Narratiivi edellyttää, että eri kertomuksen elementit muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. (Vuokila-Oikkonen, Janhonen & Nikkonen 2003: 84-85.)

Pyysimme haastateltaviamme kirjoittamaan meille vapaa muotoisen kirjoitelman viikkoa ennen teemahaastatteluumme. Ohjeistimme tutkimukseen osallistujia kertomaan meille mietteitään ja ajatuksiaan omahoitajuudesta määrällisesti yhdestä kahteen sivua. Kirjoitelmat toivat syvyyttä tutkimukseemme. Hyödynsimme niitä myös henkilökohtaisissa haastatteluissa, kysyäksemme jotakin asiaa tarkemmin, sekä kootessamme tutkimuksemme tuloksia.

Saimme kirjoitelmat takaisin noin viikkoa ennen haastattelua. Osan niistä haimme haastateltavilta ja muutama postitti sen meille joululomalta. Yksi kirjeistä myöhästyi ja se tuli perille haastattelun jälkeisenä päivänä. Se ei kuitenkaan haitannut itse haastattelua eikä siinä ollut mitään sellaista uutta tietoa, joka ei olisi tullut ilmi haastattelussa. Haastateltavamme olivat kirjoittaneet yhdestä kolmeen sivua käsin tai koneella. Kirjoitelmien tarkoituksena oli myös tuoda haastateltaville mahdollisuus pohtia omahoitajuutta ennen varsinaista haastattelua. Kirjoitelmiin oli paneuduttu huolella ja se näkyi kirjoittajien syvällisistä pohdinnoista. Kirjoitelmista nousi esiin muun muassa omahoitajuuden arjen käytäntöjä, tiimityön merkitys, lapsen ja perheen sekä lapsen ja hoitajan välinen luottamus. Muutamassa kirjoitelmassa pohdittiin mustasukkaisuutta omahoidettavista lapsista sekä pelosta omahoitajuutta kohtaan.

7.4.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelun valitsimme tiedon keruumenetelmäksi, koska meidän mielestämme se soveltui parhaiten selvittämään käsitystä omahoitajuudesta. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on eräänlainen keskustelu. Sille on tyypillistä se, että teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkkaa järjestystä ja muotoa ei ole ennalta määriteltä. Siinä edetään tiettyjen etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Siinä haastattelija pyrkii samaan selvälle haastateltavalta itseään kiinnostavat tutkimukseen liittyvät asiat. Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista ja heidän asioilleen antamia merkityksiä. Näin se ehkä on haastateltavalle myös miellyttävämpi kuin täysin avoin haastattelu. (Eskola & Vastamäki 2007: 25-28; Tuomi & Sarajärvi 2003: 77.) Tässä työssä omahoitajuus on kantava teema työn viitekehysessä, joten sen ympärille on rakennettu haastattelukysymykset. Kysymykset käsittelivät omahoitajuutta yleensä, sen vaikutusta lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteeseen, miten varhainen vuorovaikutus toteutuu omahoitajuudessa sekä miten omahoitajuus soveltuu työmenetelmäksi ja miten kasvatuskumppanuus toteutuu.

Haastattelun eduksi on todettu joustavuus. Haastattelija voi esittää kysymykset valitsemassaan järjestyksessä. Haastattelun joustavuutta lisää myös se, että sitä ei koeta tietokilpailuksi, kuten kyselyssä voi käydä. Tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Tätä tavoitetta voidaan edistää antamalla haastateltaville mahdollisuus tutustua kysymyksiin etukäteen tai vähintäänkin haastattelun aiheeseen. Tavallisesti tämä toteutuu sovittaessa haastatteluajankohdasta ja -tavasta. (Tuomi & Sarajärvi 2003: 75.)

7.4.3 Teemahaastattelutilanteet

Tutkimukseemme osallistuivat kaksi lastentarhanopettajaa, yksi lähihoitaja, kaksi lastenhoitajaa ja kolme päivähoitajaa. Heillä oli työkokemusta 12 vuodesta 28 vuoteen ja omahoitajuudesta kokemusta oli puolesta vuodesta neljään ja puoleen vuoteen. Opinnäytetyömme tuloksissa ja johtopäätöksissä lainaamme heidän sanomiaan ja merkitsemme heidät numerokirjainyhdistelmillä H1-H8.

Haastattelut suoritimme tutkimukseen osallistuvien haastateltaviemme työpaikoilla lasten ulkoilun tai päivälevon aikana. Neljä haastatteluista toteutui kello 9.30-11.00 välisenä aikana, neljä kello 12.00-14.00 välillä. Haastattelut toteutettiin rauhallisessa, ennalta varatussa tilassa. Tilana toimi erillinen pienryhmähuone, jumppasali tai lasten ryhmätila. Haastattelutilanteet pysyivät suljettuina, lukuun ottamatta yhtä haastattelua. Tämä haastattelu pidettiin päiväkodin jumppasalissa ja se keskeytyi muutamaksi minuutiksi, kun toinen työntekijä aikoi palauttaa välineitä saliin. Keskeytys ei kuitenkaan vaikuttanut häiritsevään haastateltavaa, vaan hän palasi vastaukseensa pienen kertauksen jälkeen. Haastattelut kestivät keskimäärin 18 minuuttia, lyhyimmän ollessa 11 minuuttia ja pisimmän 24 minuuttia. Haastattelujen lyhyys yllätti meidät. Toisaalta esihaastattelu oli jo osoittanut, että tilaisuus voi olla lyhyempi kuin varaamamme tunti.

Haastatteluista kävi myös ilmi, että ehkä pidempi kokemus omahoitajuudesta lyhensi haastattelun kestoa. Nämä työntekijät saivat sanottua asiansa kiteytetymin kuin lyhyemmän kokemukseen omaavat työntekijät. Kaikki haastattelut nauhoitettiin myöhemmin tapahtuvaa litterointia varten. Varsinaiset nauhoitukset onnistuivat hyvin. Äänentoisto oli laadullisesti hyvää ja se helpotti myöhemmin tehtyä litterointia. Yhdessä haastattelussa keskeytettiin nauhoitus haastateltavan pyynnöstä. Hän liikkui kertoessaan erästä tilanteesta ja tarvitsi nenäliinan käyttöönsä. Tämän jälkeen haastattelu jatkui uudestaan loppuun asti. Haastattelut toteutuivat sovittuina päivinä. Haastateltavat olivat varanneet etukäteen sovitusti tunnin verran aikaa tapaamisiimme. Ilmapiiri oli jokaisen haastattelun alussa hieman jännittynyt,

mikä oli aistittavissa muun muassa seuraavanlaisista haastateltavien kommentteista:
 ”osaankohan vastata”, ”mitähän mä osaan sanoa”, ”onko nauhuri jo päällä.”

Haastattelija esitti ennalta suunniteltuja kysymyksiä, mutta niitä mukautettiin tilanteiden mukaan. Osa haastateltavistamme eteni itsenäisesti seuraavaan teemaan ja näin haastattelijana saatoimme jatkaa eteenpäin. Osa vastasi kysymyksiin nopeasti, toiset taas miettivät pitkään. Osa haastateltavista vaikutti kokevan päällekkäisyyttä kysymyksissämme, sillä he sanoivat jo puhuneensa asiasta aiemman kysymyksen kohdalla. Kehotimme kuitenkin haastateltavaa jatkamaan asiasta sillä koimme, että ei haitannut, vaikka samasta asiasta olikin jo aiemmin puhuttu. Muutama haastateltavista piti joitakin kysymyksiä vaikeina ja he pyysivät haastattelijaa avaamaan kysymystä enemmän. Näin myös toimimme eli avasimme esimerkiksi kiintymyssuhde- ja omahoitajuustyömenetelmäkäsitteitä enemmän heille. Neljä haastateltavista hämmästeli, kuinka nopeasti haastattelu oli ohi. He ilmaisivat tämän muun muassa toteamalla ”joko tämä loppui, justhan mä pääsin vauhtiin”. Haastattelijat kokivat tilaisuudet haastaviksi. Kun nauhuri oli jo sammutettu, virisi omahoitajuudesta vielä paljon keskustelua. Aihe oli heidän mielestään kiinnostava ja he toivoivatkin, että saisivat myöhemmin opinnäytetyömme valmistuttua mahdollisuuden kuulla tutkimuksemme tuloksia. He pyysivät, että tulisimme pitämään työstämme yhteisen illan kyseisiin päiväkoteihin. Tähän myös lupauduimme.

Tilanteessa tuli havainnoida haastateltavaa ja keskittyä kuuntelemaan ja kuulemaan, mitä haastateltava vastasi. Haastattelutilanteet olivat myös meille haastattelijoille hyvin intensiivisiä ja antoisia. Koimme yllättävänä, miten raskas olo oli jokaisen haastattelun jälkeen. Samana päivänä toteutetut kaksi haastattelua oli ehdottomasti meidän mielestämme enin määrä samalle päivälle. Lisäksi lisäjännitystä tilaisuuksiin meidän osallemme toi nauhoittamisen onnistuminen. Kaiken kaikkiaan haastattelutilaisuudet onnistuivat molempien haastattelijoiden kohdalla erittäin hyvin

7.4.4 SWOT-analyysi

SWOT-analyysi muodostuu englanninkielisistä sanoista Strengths(=vahvuudet), Weaknesses(=heikkoudet), Opportunities(=mahdollisuudet) ja Threats(=uhat). SWOT on nelikenttäanalyysi, jota käytetään esimerkiksi oppimisen tai ongelmien tunnistamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Sen kohteena voi olla oma toiminta koko laajuudessaan, oman toiminnan tai jonkin tuotteen tai palvelun asema ja kilpailukyky tai jonkun kilpailijan toiminta ja kilpailukyky. Erittäin tärkeätä on rajata se, mitä kulloinkin arvioidaan, jotta tulokset ovat vertailukelpoisia. Analyysi voidaan tehdä joko yksilö- tai ryhmätöinä. SWOT-

taulukossa vahvuudet ja heikkoudet ovat tavallisesti nykytilaa tai yksilön omia sisäisiä ajatuksia, vastaavasti mahdollisuudet ja uhat peilaavat tulevaisuutta tai ulkoisia tekijöitä. SWOT-analyysin tuloksena havaitaan usein, että samat asiat voivat olla sekä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia että uhkia. Tämä johtuu siitä, että asioiden arviointi on subjektiivista, eli joku näkee asiassa mahdollisuuden, toinen saattaa nähdä sen uhkana. Analyysin pohjalta on mahdollista tehdä päätelmiä, miten vahvuuksia voidaan käyttää hyväksi tai miten heikkouksia muutetaan vahvuuksiksi, miten mahdollisuuksia hyödynnetään ja miten uhat voidaan välttää. (Lindroos & Lohivesi 2004: 217-218.)

Teemahaastattelun lopuksi haastateltavat tekivät omahoitajuudesta SWOT-analyysin. Tavoitteenamme oli omalta osaltaan kytkeä yhteen haastattelut ja teorian tieto, myös tarkentaa/vahvistaa haastatteluista saamiamme tietoja. Osalle haastateltavistamme SWOT-analyysi oli vieras. Kerroimme heille sen käyttömahdollisuuksista omahoitajuuden arvioinnissa. Yksi haastateltavistamme halusi, että haastattelija kirjoittaa sen, muut kirjoittivat itse. Kirjoittamisen aikana tuli paljon keskustelua omahoitajuudesta. Haastateltavamme pohtivat omahoitajuuden mahdollisuuksia ja uhkia ja totesivat monen asian kuuluvan molempien käsitteiden alle. Analyyseissa nousi esiin vahvuuksina muun muassa turvallisuus, lapseen syventyminen, yhteistyö vanhempien kanssa sekä työrauha ja työn keveneminen. Vastaavasti heikkouksina kirjattiin tiedonkulku, lasten ikäjakauma omahoitajuryhmässä sekä aikuisen ja lapsen takertuminen toisiinsa. Haastateltavamme kokivat omahoitajuuden mahdollistavan työn kehittämisen ja työntekijän työssä jaksamisen. Omahoitajuus mahdollistaa heidän mielestään myös turvallisuuden, luottamuksen ja työrauhan. Uhkina nousi sitoutumattomuus, henkilökemiat, henkilökunnan poissaolot ja perheiden tuleminen liian lähelle työajan ulkopuolella.

7.5 Sisällönanalyysi aineiston analyysimenetelmänä

Olemme käyttäneet työssämme sisällönanalyysia aineistomme analyysimenetelmänä. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja mahdollisimman yleisessä muodossa kadottamatta sen alkuperäistä informaatiota. Analyysin tavoitteena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon ja samalla lisätä saadun tiedon informaatioarvoa. Tarkoituksena on myös luoda selkeyttä tutkittavaan aineistoon. Näiden perusteella voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto puretaan ensin osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2003: 105-110.)

Sisällönanalyysillä voidaan analysoida dokumentteja objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällönanalyysi sopii hyvin strukturoimattomaan aineistoon. Sitä voidaan käyttää kirjojen artikkeleiden, päiväkirjojen, kirjeiden ja muun kirjallisen materiaalin analyysiin. Sillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. (Kyngäs & Vanhanen 1999: 4-5) Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä havaintoja dokumenteista ja analysoida niitä systemaattisesti. Olennaista on, että tutkimusaineistosta erotetaan samanlaisuudet ja erilaisuudet. Tutkimuksen aineistoa kuvaavien luokkien on oltava toisensa pois sulkevia ja yksiselitteisiä. Tekstin fraasit, sanat sekä muut yksilöt luokitellaan samaan luokkaan merkityksen perusteella eli ne merkitsevät samaa asiaa. Näin voidaan yhdistää samaa tarkoittavat sisällöt ja synonyymit esimerkiksi turvallisuus ja silmälläpito. Sisällönanalyysissa on kysymyksessä aineistossa ilmenevät merkitykset, seuraukset ja yhteydet. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 23.)

Tutkijalla on valittavanaan kaksi vaihtoehtoa aineistonsa purkamiseksi. Se voidaan kirjoittaa puhtaaksi sana sanalta toisin sanoen litteroida. Litteroinnilla tarkoitetaan kerätyn tutkimusaineiston muuttamista muotoon, jolla sitä voidaan tutkia. Haastattelun olleessa kyseessä tämä tarkoittaa nauhoitusten muuttamista tekstimuotoon. Litterointi voidaan tehdä kahdella eri tavalla eli koko haastattelusta tai se voidaan tehdä valikoiden, esimerkiksi kirjoitetaan vain teema-alueista. Toisena tapana on purkaa aineisto tekemällä päätelmät suoraan nauhoitetusta aineistosta. Tällöin aineistoa ei kirjoiteta tekstiksi. Yleisempi tapa työstää sisällönanalyysia on aineiston litterointi kuin päätelmien tekeminen suoraan tekstistä. (Vilkkä 2005: 115; Hirsjärvi & Hurme 2001: 138.)

Tässä työssämme olemme litteroineet koko haastatteluaineiston. Litterointi prosessina oli aikaa vievä ja työläs. Ensinnäkin alkuun mietitytti, miten tekniikka toimii, sillä emme kumpikaan olleet aiemmin toteuttaneet mitään vastaavaa. Tallenne tuli kuunnella ensin kokonaan, jotta pystyi kokoamaan ajatuksensa kyseessä olevaan haastatteluun. Tämän jälkeen kuunneltiin lyhyt pätkä taltioidusta haastattelusta ja kirjoitettiin tekstiksi. Näin edettiin koko haastattelun osalta. Väliin tuli tilanteita, jolloin unohti katkaista taltioinnin ja alkoi kirjoittaa. Tällöin puhuttu teksti meni ohi ja siihen täytyi palata myöhemmin uudelleen. Koko taltioinnin kirjoittamisen jälkeen, kuunneltiin haastattelu uudelleen seuraten jo kirjoitettua materiaalia. Nauhoituksen joutui vielä katkaisemaan useita kertoja puuttuvien ilmaisujen kirjaamista ja kirjoittamisessa tulleiden virheiden korjausta varten. Viimeiseksi kuunneltiin vielä koko haastattelu seuraten kirjoitettua tekstiä. Näin varmistimme, että koko haastattelu oli tallennettu tekstimuotoon juuri niin kuin haastateltava oli asian esittänyt. Yhden haastattelun purkuun kului aikaa noin kuudesta kahdeksaan tuntia. Haastatteluaineistoa tuli yhteensä 41 sivua.

Hirsjärven ja Hurmeen (2001: 147-149) mukaan aineiston luokittelu kuuluu olennaisena osana analyysiin. Se luo puitteet, joiden varassa haastatteluaineistoa voidaan tulkita myöhemmin, sekä yksinkertaistaa ja tiivistää. Luokitettaessa tavoitteena on jäsentää tutkittavaa ilmiötä vertailemalla saadun aineiston eri osia toisiinsa. Yhdistelemällä luokkia yritetään löytää niiden väliltä säännönmukaisuuksia, eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia.

Saadaksemme litteroidun aineiston mahdollisimman tutuksi itsellemme, luimme sitä läpi useaan kertaan. Ensin etsimme ja alleviivasimme litteroiduista teksteistä kaikki työntekijöiden kuvaamat kokemukset omahoitajuudesta. Kokemusten etsiminen pohjautui kokonaan tutkimuskysymykseemme: miten päiväkodin työntekijä kokee omahoitajuuden? Litteroidun aineiston kokemuksista nousi selkeästi esiin seuraavat kolme näkökulmaa: työntekijöiden kokemukset omahoitajuudesta omalta, lasten ja vanhempien osalta. Selkeyttääksemme työtämme ja jatkotyöstöä varten käytimme näissä eri osa-alueissa alleviivauksissamme eri värejä värikoodeina. Välillä nämä osa-alueet menivät limittäin, jolloin käytimme tekstin alleviivaukseen useampaa väriä. Esimerkiksi omahoitajuuden tärkeys kosketti haastatelluista osan mukaan kaikkia kolmea osapuolta. Näistä kolmesta osa-alueesta muodostui omat luokat eli kategoriat työhömmä. Jokainen luokka oli merkattu jatkokäsittelyä varten omalla värikoodilla. Kokosimme niistä omat tiedostot, joihin tallensimme kaikista haastatteluista kyseiseen teemaan liittyvät alkuperäiset ilmaukset.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi jaetaan yleisimmin kolmivaiheiseksi prosessiksi. Tähän kuuluvat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämävaiheessa karsitaan aineistosta kaikki epäolennainen pois siten, että jäljelle jää ainoastaan tutkimustehtävän kannalta olennainen tieto. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Ennen kuin varsinainen analyysi voidaan aloittaa, on sisällönanalyysissä määritettävä analyysiyksikkö, jota ohjaa tutkimustehtävä tai aineiston laatu. Seuraavassa vaiheessa eli ryhmittelyssä pelkistetystä ja tiivistetystä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä, jotka yhdistetään samaksi luokaksi eli kategoriaksi. Tällaisena luokitteluyksikkönä voi toimia esimerkiksi jokin tutkittavan ilmiön ominaisuus. Aineiston ryhmittelyssä käydään koodatut alkuperäisilmaukset tarkasti läpi. Aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään luokaksi sekä nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelun myötä aineisto tiivistyy, sillä yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. Aineiston luokittelua seuraa abstrahointi, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja edelleen valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2003: 110-115.)

Muodostimme alkuperäisistä ilmauksista pelkistettyjä ilmauksia. Kokosimme ne teema-alueittain edelleen omiin tiedostoihin. Yhdistelimme samankaltaiset pelkistetyt ilmaukset

pitäen samalla kirjaa ilmausten lukumäärästä, sillä halusimme säilyttää aineiston painotusalueet totuudenmukaisina. Näin saimme käsityksen, mitkä teema-alueet esiintyivät useimmin aineistossa. Näitä olivat muun muassa omahoitajuustyömenetelmän tuoma selkeys työssä, turvallisuus, tuttuus lapsen ja perheen kanssa sekä tiimityön merkityksen tärkeys. Yhdistelemällä ilmaisuja muodostui alakategorioita ja niistä edelleen yläkategorioita.

Esittelemme seuraavaksi esimerkinomaisesti, miten olemme pelkistäneet eli redusoineet tutkimusaineistoa työssämme. Alkuperäisen ilmauksen olemme kirjanneet kursivoidulla ja tekemämme pelkistetty ilmaus on kirjoitettu isoin kirjaimin heti näiden jälkeen.

" ..selkeyttää työntekijän asemaa tai roolia täällä päiväkodissa..."

-> TYÖNSELKEYS,

" .. pystyt antamaan sen, mitä lapsi haluaa, mitä se haluais ehkä myös äidin kanssa kotona eli ihan hoivaa ja huolenpitoa ja leikkiä..."

-> TURVALLISUUS,

" ..ei oo sitä liukuhihnamaisuutta tai semmosta, et vaa lapset vilistää...et jokainen laps tulee päivän aikana huomioiduks..."

-> HUOMIOIMINEN.

Aineiston pelkistämisen jälkeen kokosimme samaan luokkaan kuuluvat ilmaukset yhteen ja muodostimme niistä alakategorian. Tuomme tässä työssämme esiin tämän klusterointivaiheen myös muutamien esimerkkien avulla. Ensin on mainittuna pelkistettyjä ilmauksia ja kaksoispisteen jälkeen on kirjattuna alakategoria. Lukijan työtä helpottaaksemme olemme laittaneet välimerkiksi erottelun väliin puolipisteen.

Työmotivaatio, työssä jaksaminen, selkeys, työn rakenne, joustavuus:

->TIIMITYÖ

ymmärrys, kohtaaminen, mustasukkaisuus, tunteet:

-> HUOMIOON OTTAMINEN

tiedon saanti, tiedon välittäminen, luottamus, tuttuus:

-> YHTEISTYÖ.

Toteuttamamme ryhmittelyn jälkeen yhdistelimme alakategorioita yläkategorioiksi, joiksi muodostuivat aiemmin esiin nousseet kolme näkökulmaa eli työntekijöiden kokemukset omahoitajuudesta oman, lapsen ja vanhempien osalta. Nämä kolme näkökulmaa esiintyivät aineistossamme johdonmukaisesti. Esimerkit olemme kirjanneet tähän käyttäen samoja merkkejä kuin edellisessä esimerkissämme.

Ammatillisuus, kotikäynti, työnilo, tiimityö:

- > TYÖNTEKIJÄN NÄKÖKULMA OMAHOITAJUUDESTA
huomioiminen, varhainen vuorovaikutus, kotikäynti:
- >TYÖNTEKIJÄN KOKEMUS LAPSEN NÄKÖKULMASTA
yhteistyö, yhteenkuuluvuus, kasvatuskumppanuus, kotikäynti:
- > TYÖNTEKIJÄN KOKEMUS VANHEMPIEN NÄKÖKULMASTA

Yhdistäväksi kategoriaksi eli pääluokaksi näille kaikille kolmelle yläkategorialle muodostui HYVINVOINTI.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksissa tuodaan esiin tutkimuskysymykseen pohjautuva aineisto. Tulokset käydään läpi työntekijöiden kokemusten kautta kolmesta esille nousseesta eri näkökulmasta. Mitä omahoitajuus merkitsee päiväkodin varhaiskasvatuksessa työntekijälle itselleen, lapselle ja perheelle. Näitä näkökulmia käydään läpi teoreettiseen viitekehykseen pohjautuen teemahaastatteluaiheiden mukaan. Tutkimustulosten esittelyssä tuodaan esiin suoria lainauksia, jotka on merkitty sitaateilla ja kursiivilla. Merkintä ... lainatussa tekstissä tarkoittaa, että lainauksessa on aiheeseen kuulumatonta asiaa, joka on jätetty tekstistä pois. Merkintä --- lainatussa tekstissä tarkoittaa, että haastateltu on pitänyt ajatustaukoa. Tutkimushenkilöihin viitataan merkinnöillä H1-H8.

8.1 Omahoitajuustyömenetelmä

Omahoitajuus on työmenetelmä, joka on työntekijälle työkalu. Omahoitajuus on työntekijälle menetelmä, jonka avulla työ muuttuu selkeämmäksi ja helpommaksi. Työn tekeminen lapsiryhmässä rauhoittuu ja selkeytyy, kun päävastuu on neljästä lapsesta. Omahoitajuustyömenetelmän totuttamiseen tarvitaan työntekijän omaa motivaatiota ja halua muutokseen omassa työssään sekä johtajan tukea omahoitajuuden aloittamiseen ja toteuttamiseen. Tutkimukseen osallistuneet kokivat omahoitajuustyömenetelmään siirtymisen jännittäneen ja mietityttäneen etukäteen, mutta myös tuoneen uutta intoa ja uusia mahdollisuuksia työhön. Haastatteluissa nousi esiin työntekijöiden halu saada tietoa omahoitajuudesta. Toisaalta työntekijät huomasivat myös sen, että työn tekeminen ja omat havainnot ja pohdinnat tiimin kanssa, vievät eteenpäin omahoitajuudessa.

" Alkuun oli pelko, et mitä se mahtaa olla...olin utelias kokeilemaan sitä. Et ku kuunteli sitä positiivista palautetta siitä, ni tavallaan kyl se sai innostumaan. Mä olin kuullu siitä paljon ja nyt toisaalta, ku mä oon ton vähänki aikaa kokeillu, ni mä uskon siihen. " (H 2)

" ---olen vaan ihmetelly miksi mä olen näin kauhean iloinen ja tyytyväinen tästä työstä, ni mä en oikee ollu osannu yhdistää sitä, että osana se on ollu myös omahoitajuuden ansioista---tykkään tästä valtavasti---just näitä pienryhmiä—täs on jotain fantastista...joo ja jaksaa paremmin". (H 4)

" ---mä ajattelin et ku mä tulin et mä oisin halunnu kauheesti tietsä sellasta tietoo, ---ettei sitä tarttenukaan sitä tietoo niin kauheesti olla, koska se niinku...jotenkin tää työ niinku ohjaa". (H 5)

" Mulle tulee semmonen hyvä mieli ensimmäisenä---tän kokemuksen kautta, mitä on ollu..ni tän puoltoista vuotta, ni jotenkin mä koen sen semmosena niinku, että se on semmosta syvempää..antaa niiku...mahdollisuuden tutustua siihen...lapseen paremmin". (H 7)

Tarvitaan työntekijöiden suurta panosta ja omistautumista työnsä kehittämiseksi ja jokaisen työntekijän kasvun prosessia uuden työmenetelmän omaksumiseksi. Lisäksi tarvitaan uskallusta ja totuttujen työtapojen kyseenalaistamista ja halua muutokseen. Tutkimukseen osallistuneet kokivat tiimin tuen, yhteistyön ja tiedonkulun tärkeiksi omahoitajuuden toteutumiseksi, jotta lapsia koskevat asiat ovat kaikkien työntekijöiden tiedossa. Työntekijät toivat haastatteluissa esiin sen, että omahoitajuudessa täytyy olla aikaa työntekijöiden keskusteluille, joissa voidaan yhdessä puhua lapsista ja pohtia sekä muokata omahoitajuuden käytäntöjä ryhmän toiminnassa.

"Nää työmenetelmät nehän riippuu niin paljon tiimistäkin myöskin. , Siin pitää se joustavuus olla, ettei se oo kirjaimellisesti." (H 8)

"Kun sä oot iltavuoros ni sun täytyy olla niinku...hyvin ...hyvin tota tarkkana siinä että tota sulla täytyy olla silti tieto niistä toisten aikuisten tai niinku toisten työntekijöiden lapsista." (H 6)

"Pitää kokoajan niinku keskustella ja arvioida sitä...ei ihan voi tuijottaa ku suoraan putkeen vaan pelkkään omahoitajuuteen, vaan et kyllähän pitää niinku kokoajan mieltä siinä rinnalla sitä lapsiryhmää kuitenkin kokonaisuutena." (H 1)

Omahoitajuustyömenetelmän koettiin tuovan selkeyttä, niin lapsiryhmään, kuin työntekijöiden työnkuvaan. Selkeytyneen työnkuvan ja rauhallisen lapsiryhmän ilmapiirin myötä työntekijät kokivat työssä jaksamisen lisääntyneen ja työmotivaation kasvaneen. Omahoitajuustyömenetelmän koettiin tuovan järjestystä ja järjestelmällisyyttä päivään. Työntekijät kokivat, että kiire ja häly vähenivät ja työ tuntui entistä mielekkäämmältä. Omahoitajuuden myötä työ koettiin vähemmän väsyttäväksi.

"Se tuo sitä selkeyttä...sitä selkeyttä siihen omaan työnkuvaan, ni se auttaa siihen jaksamiseen...työssä jaksamiseen." (H 3)

"Ite niinku jaksaa, ku sä tiedät et se systeemi niinku toimii niinku sillee selkeemmin...mulle ainakin työtapana tää toimii...ei niinku tarvii kokoajan sopii kuka tekee , mitä tekee..kuka ottaa..vaan se, se on selkeetä." (H 2)

"Muuttanut työtä helpommaksi. Mä koen sen sillalaila helpompana, mä voin keskittyä niinku niihin lapsiin...et mä vaan kokoajan niinku seuraan." (H 6)

Työ koettiin muuttuneen helpommaksi ja vastuun jakautuneen tasapuolisesti kaikille. Jokaisella oli päävastuu omista lapsistaan ja jokaisella oli oma paikkansa tiimissä. Kuten teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan, omahoitajuustyömenetelmä lisää työmotivaatioita, työssä viihtymistä ja vähentää työn kuormittavuutta. Haastatteluissa ilmeni, että työn tekemiseen tuli uutta syvyyttä omahoitajuuden myötä.

"No työmotivaatio mun mielestä se, että että tota työmotivaatio niinku lisääntyy. Tuntu kiinnostavalle jo ennen ku edes oltiin aloitettu tota ja sit semmonen niinku AHAA että niin ku hyvä juttu ja sit se on niin ku ollu hyvä juttu. Just sitä motivaatioita, haastetta ja semmosta niinku työniloa." (H 7)

"Työssä jaksamiseen se antaa voimia ja sitte sen takii, että työmäärä on niinku pienempi ja sitte se, että siitä saa voimaa niistä pienistä lapsista...ku ne tulee niin lähelle ja liki itseä." (H 4)

"Se helpottaa just sitä omaa työtä, sitä jaksamista ja tavallaan mä uskon, että lapsetkin niinku rauhoittuu sitä myötä." (H 2)

Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sen tärkeämpää lapselle on tuttu hoitaja ja tutut rutiinit. Ne tuovat lapselle turvallisuutta. Pienen lapsen kehitykselle on tärkeitä turvata vain muutama kiintymyssuhde. Kuten teoreettisessa viitekehyksessä todettiin, päivähoito on

laadukasta silloin, kun lapsella on omahoitaja. Tärkeää on, että lapsella on mahdollisuus muodostaa kiintymyssuhde omahoitajaan, joka tuo lapselle turvaa suuressa ryhmässä ja antaa hänelle aikaa ja läheisyyttä. Työntekijät kokivat omahoitajuuden hyväksi, koska silloin jokainen lapsi tulee huomioiduksi ja kosketetulluksi päivän aikana.

"Jokainen lapsi tulee taatusti huomioiduksi" (H 4)

"Lapsen kannalta paras juttu...kontaktien määrä päiväkodissa on tosi suuri, että tota...jos sitä tällä pystyy rajaamaan, niin...niin se on sille lapselle kyllä parhainta." (H 3)

"Tavallaan niinku jatkumo jollain lailla se tiivis yhteistyö vuorovaikutus yhden aikuisen kans jatkuu, et kyllä se musta on ihan ykköspontti, ehdottomasti." (H 1)

"... Just se lapsen kohtaaminen, silloin sä voit olla ihan varma, että sä oot sen tieytn osan päivästä ees niitten neljän omaas hoitannu...jokainen lapsi on tullu huomioiduksi..." (H 2)

Haastatteluissa tuli ilmi omahoitajuustyömenetelmän tärkeys lapsen aloittaessa päivähoiton. Omahoitaja pyrki mahdollisimman paljon olemaan perheen kanssa lapsen tutustuessa päivähoitopaikkaan. Näin välittyi tärkeää tietoa lapsesta ja omahoitaja pystyi havainnoimaan vanhempien tapaa toimia lapsen kanssa. Hoitaja tuli lapselle tutuksi jo tutustumisvaiheen aikana, jolloin päiväkotiin jääminen oli helppoa. Hoitaja oli myös konkretisti nähnyt äidin tavan toimia lapsensa kanssa ja näin hän pystyi toimimaan lapsen kanssa samojen tapojen mukaan esimerkiksi lepohetkellä.

"...kyl mä näkisin sen työn, sen-tän omahoitajuuden hedelmän kyllä siinä, et sitten on tota helpompi niitä poimia, ku on tehty hyvin istutus. " (H 5)

"...aattelee nyt vanhempia...nekin on sillä tavalla tietosia kuka siellä päiväkodissa on sitä heijän perhettä, heijän lasta varten---must se luo sellaisen pohjan niinku kyllä mikä on ihan ehdottomasti sille pienelle ihmiselle parhaaks." (H 1)

Omahoitajuustyömenetelmä tukee kasvatuskumppanuutta. Työntekijät kokivat omahoitajuuden tuoneen vanhemmat läheisemmiksi ja vaikeistakin asioista puhumisen helpommaksi. Työntekijät kokivat omahoitajuuden ja vanhempien yhteistyön positiiviseksi. Esiin nousi myös huoli siitä, että omahoitaja tulee liian tärkeäksi, eivätkä vanhemmat

välttämättä ymmärrä sitä, että kaikki ryhmän aikuiset ovat vastuussa koko lapsiryhmästä ja näin ollen vastaavat omalta osaltaan yhteistyöstä ja kasvatusvastuusta.

”Vanhemmille syntyy kuitenkin niinku suurempi luottamus niinku sitä omahoitajaa kohtaan. ...ei oo ihan niinku tarkoitettu niin, että ollaan niin omaa...voi olla vanhempia jotka ei ehkä niinku mielellään asioikkaan sitku vaan sen oman aikuisen kans.” (H 2)

”...helpompi puhuu sellasest vaikeemmastakin asiasta ja ottaa niin ku vaikeeki asia puheeksi ja kyllähän se selkeesti, niinku vanhemmat, ni kyllähän ne kysyy sitä omahoitajaa, ku ne haluaa jostain asiasta jutella...mut toki siin on niinku sillai mejän oltava silleen tarkkana sitte, että se tieto...ettei siin tuu semmosta, sillälaila semmosta kaveruutta niille työntekijälle ja sille perheelle vaan, et se on nyt tämmönen...ammatillinen yhteistyökuvia, missä ollaan kasvatuskumppanuudes”. (H 1)

8.2 Kasvatuskumppanuus omahoitajuudessa

Teoriaosuudessa on nostettu esiin, kuinka merkityksellistä on, että aito, välittävä kasvatuskumppanuus syntyy perheen ja päiväkodin työntekijöiden välille. Päiväkodin puolelta se parhaimmillaan pohjautuu kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogin periaatteisiin. Kaikki haastatellut henkilöt olivat kokeneet kasvatuskumppanuuden vahvistuneen omahoitajuuden myötä. He korostivat erityisesti luottamuksen lisääntymistä, yhteydenpidon tiiviyyttä perheiden suunnasta ja työntekijöiden tiedon lisääntymistä yksittäisestä lapsesta. Myös ymmärryksen koettiin vahvistuneen omahoitajan ollessa kasvatuskumppanina. Yleisesti ottaen työntekijät olivat kokeneet vanhempien kuuluksitulemisen lisääntyneen lapsen asioissa. Vanhempien toiveet lapsen päivittäisissä perushoitotilanteissa toteutuivat paremmin, sillä omahoitaja oppi tuntemaan lapsen tavat ja tarpeet paremmin ja näin ollen kykeni vastaamaan niihin välittömästi.

”...omahoitajan pitäis olla aika tarkkana ja saada tuntosarvet hörölle, et millainen vanhempi on, kuunnella, mitä hän haluaa oikeasti lapselleen päivähoidolta - ja kuunnella, että jos hän tarkoittaa, vaikka että ei anneta sokeria - kaneli-sokeria, ei anneta sitä sokeria, nio ei anneta sitä sokeria - vaan sitte annetaan todellakin sitä kanelia elikä välitetään siitä ja kuunnellaan, mitä vanhemmat halua, kuinka ne halua, että lasta

kohdeltaisiin." "...Ni toimittais, ni yritettäis muistaa, mitä vanhemmat toivoo - eikä tehä oman pään mukaan." (H 4)

"...mul on tieto siitä, että mitä, miten on tota - mimmosia tapoja heillä on ja mimmosia kokemuksia ja mun mielestä se on tärkeä..." (H 5)

"...et ne kaikki asiat puhutaan koko tiimille, et se niinku tietenkä sanotaan, et totta kai kun lasta - lasta hoidetaan ja lapsen parhaaksi tehdään..." (H 8)

Kasvatuskumppanuuden tarkoituksena on, että lapsi on koko ajan keskiössä. Hän tulee kokonaisvaltaisesti nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi. Bronfenbrennerin ekologisen teorian mukaan tärkein tarkastelukulma on lapsi toimijana kasvun kontekstissaan. Tutkimukseen osallistuneiden mukaan lapselle kasvatuskumppanuus näyttäytyi muun muassa päivittäisissä perushoitotilanteissa. Työntekijöillä oli enemmän tietoa ja tuntemusta omahoidettavista lapsista. Arjen kulku vaikuttaa helpottuneen lapselle. Turhat kyselyt työntekijöiden väliltä vähenivät, samoin kuin hoidon päällekkäisyydet, esimerkkinä lasten WC:ssä käynnit. Omahoitajan kulkiessa lastensa rinnalla pysyvät päivittäiset toiminnot hänen tiedossaan. Samoin esimerkiksi alle kolmevuotiaan lapsen kohdalla ymmärrys elekielestä helpottui puheen vielä puuttuessa lasta ymmärtävämmäksi vanhempien asiantuntijuuden kautta.

"...se hoitaja näkee, mitä se äiti tekee sen kanssa ja tavallaan se ehkä se lapsiki vaistoo sen, että noi on tos niinku mua varten, et tavallaan mä luulen, et lapsiki ajattelee, että äiti ikään kuin luovuttaa minut tolle tädille nyt tässä." (H 2)

"...et odottaa, että no tuleeko se nyt se mun omahoitaja sekä vanhemmat että sit lapset - vaikka ne hyväksyy muut, mut ne odottaa sitä omaansa..." (H 8)

"...no vessassa käynnit, nukkumaan menot, vaikka ei sitä välttämättä niinku sillälaililla hirveesti ajattele, ku sä sitä teet, mut jos siihen menee joku toinen, ni silloin niinku huomaa, et okei ei se lapsi ookaan siihen vielä valmis..." "
...jos sattuu joku haaveri, ni hyvin äkkii ne niinku kattoo, et mis on se oma - et sieltä lohdutusta hakemaan..." (H 1)

Kasvatuskumppanuudessa työntekijän ja vanhempien rooli ja suhde syvenee ja monipuolistuu. Perheille mahdollistuu näin oman roolin syventäminen ja laajentaminen lapsensa varhaiskasvatuksessa. Haastateltujen mukaan vanhemmat hakeutuivat ensisijaisesti

omahoitajan kanssa keskustelemaan päivittäisetkin asiat, mutta erityisesti silloin, jos perheellä oli jotakin poikkeavaa arjen kulussa. Vanhempien luottamuksen koettiin myös lisääntyneen työntekijää kohtaan. Vanhempien osalta yhteistyön koettiin helpottuneen, kun oli aina se sama työntekijä, jonka kanssa oltiin yhteydessä. Työntekijät kokivat vanhempien yhteydenoton kynnyksen madaltuneen.

"...et yks ihminen hoitaa sen alkututustumisen, antaa ne tiedot, kaikki, ni siin tulee ehkä jo se hyvä alku sille..." "...ja must tuntuu, että siin alussa on enemmän, et ne luottaa sit siihen omahoitajaan, että tavallaan viestittää ja kertoo niitä asioita..." "...vanhemmille syntyy kuitenkin niinku suurempi luottamus niinku sitä omaa hoitajaa kohtaan." (H 2)

"...ja sit se, että ku sul on ne määrätyt perheet --- mä ainakin ajattelisin, et se luottamus on vielä - vielä syvempi ja sanotaan, et jos on vaikka jotain erityisasioita - niin se on vielä parempi..." (H 8)

"...Vanhemmat, ne enemmän ottaa niinku minuun yhteyttä ja sitte tota mä päivittäin juttelen niitten kanssa, joko illalla tai aamulla...ne soittaa mulle, jos on esimerkiks joku sellanen asia, että - et tota mun täytyy tietää se - ja sit se, että vaikka mä keskustelen niitten kanssa...ni oikeestaan me keskustellaan koko ajan, et se on aika tiivistä se keskustelu..." (H 5)

"...vanhemmilla on niinku semmonen, et ne ihan oikeesti kuuluu tähän juttuun ja sillai ku se on se yhteistyö tiivis, se kasvatuskumppanuus on tiivis ja se on lähteny sen omahoitajan kautta, ni jotenki...se semmonen yhteisöllisyys ja semmonen yhteenkuuluvuus..." (H 1)

8.3 Omahoitajuuden merkitys kiintymyssuhteessa ja varhaisessa vuorovaikutuksessa

Kiintymyssuhdeteoriassa äidin ja lapsen välinen kiintymyssuhde on hierarkkisesti ylimpänä. Päivähoidossa työntekijän ensisijaisena tehtävänä on kannatella tätä suhdetta. Kannattelun tehtävä on pitää muistikuvaa yllä vanhemmista ja turvata lapselle tämän kiinnittymisen säilyminen. Kun lapsi aloittaa päivähoidon on tärkeää, että hoitaja saa mahdollisimman paljon äidiltä tai muulta huoltajalta ensisijaista tietoa lapsen hoidosta, tavoista ja tottumuksista. Haastateltujen tutkimushenkilöiden kokemuksen mukaan omahoitaja kokee ensisijaisen kiintymyssuhteen erittäin tärkeäksi. Omahoitajan ja lapsen välille kehittyy yksi tärkeimmistä toissijaisista kiintymyssuhteista.

"...kun on tämä ns. omahoitaja, ni lapsi kokee saavansa samanlaisen turvan ja hoidon ku äiti antais. Eli tota -- elikä omahoitaja toimii mielestäni niin sanottuna varaäitinä. Elikä hän on ottanut selvää näissä keskusteluissa, kuinka esimerkiksi lapsi nukahdaa päivälevolle tai kuinka hän ruokailee tai mitä puetaan päälle, ni silloin omahoitaja tietää, kuinka toimii -- ja toimii samalla tavoin kuin esimerkiksi äiti." (H 4)

"... en tarkota, ett se hoitaja sitä äidin paikkaa veis ja niinku sen äidin tilalle tulis, vaan että se samalla laill -- huolehtis siitä lapsesta, ku se äiti." (H 8)

"...se kiintymysuhde voi tulla niinku vähä voimakkaammaks niin ku toisen lapsen kanssa ja toisen lapsen kanssa ei(painokkaasti) tuu, että mä haluun ainaki korostaa aina sen äidin osaa siinä lapsen kans ollessa." (H 6)

"...niin, niin se voi tuoda sit sellasta...kaikenlaista mustasukkaisuutta tulee -- puolin ja toisin...Mä vois in kuvitella, et vois tulla äidillekin tällaista..." (H 5)

Lapselle toissijainen kiintymyssuhde on tärkeä päivähoidossa. Mitä nuorempi lapsi on, sitä tiiviimmäksi muodostuu toissijainen kiintymyssuhde hoitajaan. Tämä näkyy päivähoitopäivän aikana lapsen tukeutumisena omahoitajaan erilaisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi eron hetkellä vanhemmista, lepohetkillä tai muissa vastaavissa toiminnoissa. Omahoitajan tehtävänä on vastaanottaa ja hyväksyä lapsen erilaiset tunteet ja kannatella lasta niissä.

"...että ku menti in nukkumaan, ni otettiin se äidin kuva siihen tyynyn viereen, minä olen tässä ja äiti on tässä, et tavallaan hyväksytään se niinku kanssa, että saa itkeä ja saa vähän niinku ikävöidä." (H 2)

"...ku se laps uskaltaa näyttää sitte vähitellen niitä -- niitä kaikenlaisia tunteita ja se on hyvä juttu..." (H 7)

"...Se tietää, et tää aikuinen käyttäytyy tällä tavalla, ku mä teen sillä tavalla, sen ei tartte joka kerta testata..." " ...tavallaan se, että siinä on yks aikuinen sitä uutta juttua tekemässä tiiviisti sen lapsen kanssa, ni se on kuitenkin se niinku pohja, mikä antaa sen turvan sille lapselle. Just sitä kautta, ett on se ymmärrys ja tietämys..." (H 1)

Haastatellut henkilöt korostivat perheen aktiivista osallistumista toissijaisen kiintymyssuhteen muodostamiseen. Toissijaisen kiintymyssuhteen rakentuminen mahdollistuu

aloituskeskusteluissa joko päiväkodissa tai lapsen kotona. Näin perhe voi antaa ensisijaista tietoa lapsesta omahoitajalle ja tutustua lapsen tulevaan omahoitajaan. Nimetyn omahoitajan tiivis työskentely lapsen ja vanhempien kanssa päivähoidon alkaessa nopeuttaa lapsen hoitajakiintymyksen syntymistä.

"...tää on tosi tärkeä juttu, juttu kaikille osapuolille, että niin sille perheelle, ku tälle lapselle kuin myös minulle." "...tosi tärkeä hetki heille, tavata minut henkilökohtaisesti... tosi hyvä fiilis, että nyt, ko tapasin sinut ja tiedän, että sinä olet se omahoitaja ja että niinkö meillä juttu luistaa ja näin, että et niinkö sellanen luottavainen olo tuua se oma lapsi hoitoon..." (H 3)

"...perheelläkin on sit yks, kenen kanssa se voi puhuu, sit ihan -- oikeestaan kaikesta ja se tietää, et se huolehtii se yks -- et ne ei jää mitkään asiat, et ne ei tiedä kuka huolehtii." "...mul oli yks tapaaminen tuol kotona ja -- must se oli -- ihana". "...kuunnellaan perhettä, ja hehän ovat ensisijaisia -- niinku asiantuntijoita lapsen -- lapsen asioissa ja ja -- miten toimitaan niin, että se -- se luo niinku kun -- kunnioitusta myös -- heitä kohtaan..." (H 8)

Kuten teoreettisessa viitekehyksessä on tuotu esiin voi kiintymyssuhde olla turvallinen, turvaton tai jäsentymätön. Omahoitajuus kannattelee turvallista kiintymyssuhdetta, mutta voi myös korjata turvattomasti kiinnittynyttä lasta. Kuten teoria osuudessa on tuotu esiin, että hoitaja voi luoda läheisen ja toimivan suhteen lapseen sekä tämän vanhempiin. Tämä toissijainen kiintymyssuhde voi myös osittain korvata tai täydentää lapsen äitisuhteen puutteita. Hoitaja, joka on luonut kiintymyssuhteen lapseen voi vastata paremmin lapsen tarpeisiin ja auttaa kehityksen ongelmissa.

"...Jos lapselta itseltään puuttuu tai hänen äitinsä ei pysty antamaan täydellistä kiintymyssuhdetta jostain syystä - niin -- omahoitaja toimii tällaisen kiintymyssuhteen antajana elikkä antaa lapselle tarvittavan -- lämmön, perusturvan ja hoidon -- ja hän saa siitä kantavaa voimaa jatkaa eteenpäin..." (H 4)

Tutkimuksessa nousi esiin myös vuorovaikutusten määrä, niin lasten kuin työntekijöiden osalta. Kaikki haastatelluista oli kokenut, että omahoitajuus vähentää vuorovaikutusten määrää ja parantaa työntekijöiden tuntemusta lapsiin. Lisäksi enemmistö haastatteluista nosti korostetusti esiin päivittäisten kohtaamisten merkityksen. Haastatellut olivat huomioineet, että jokainen lapsi tulee henkilökohtaisesti huomioiduksi päivän aikana. Huomion arvoisena pidettiin myös sitä, että työntekijä sai rauhassa paneutua vain tiettyihin lapsiin ja silti hän tiesi, että kaikki muut lapset saivat vastaavanlaisesti huomion omilta

omahoitajiltaan. Tämä vuorovaikutusten väheneminen oli haastatteluiden mukaan selkeyttänyt päivän kulkua niin, että turhat palaverit ja keskustelut työnjaoista päivittäin olivat myös vähentyneet. Tutkimushaastatteluisa korostui selkeästi se, että lasten kokeilu työntekijää kohtaan oli vähentynyt, sillä työntekijä oli tullut lapselle tarpeeksi tutuksi ja turvalliseksi läheisessä vuorovaikutussuhteessa.

"...ei oo sitä liukuhihnamaisuutta tai semmosta, et vaa lapset vilistää ja ei aina tiiä, onks joku kohdannu tän lapsen tänään ollenkaan tai muuta, et jokainen laps tulee päivän aikana huomioiduks." (H 2)

"...se on semmosta syvempää - antaa niinku - mhh mahdollisuus tutustua siihen, niinku siihen lapseen paremmin ja sitä kautta niinku aina ku ajattelee niinku lapsen kautta - että hänellä on turvallinen ja hyvä olla..." (H 7)

"...takaa sen, että jokainen lapsi tulee huomatuksi..." (H 4)

*"...sä tiedät esimerkiks mimmoset on hänen tapansa ruokapöydässä...",
"...oppii tuntee sen niinku, mimmoset tavat...", "...ettei tuu sitä, että yks on jo laittanu potalle ja toinenki yrittää potalle..." (H 5)*

"...luo semmosen - turvallisuuden lapselle, ...lapsella on sen päivän aikana - yks aikuinen ainakin keneen se voi niinku - tukeutua....et se lapsi kokee turvaksi sen ja must tuntuu, että perhekin..." (H 8)

9 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA YLEISTETTÄVYYS

Kaikenlaisessa tutkimustoiminnassa pyritään välttämään virheitä ja siksi tutkimuksessa tulee arvioida niiden luotettavuutta. Kaikissa tutkimuksissa pyritäänkin arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Tähän luotettavuuden mittaamiseen on käytettävissä monia erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. (Tuomi & Sarajärvi 2003: 131; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 226.) Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta ja tutkimuksen toteuttamista ei voi pitää toisistaan erillisinä tapahtumina. Loppujen lopuksi laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tutkija ja hänen rehellisyytensä, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tutkimuksessaan tekemät ratkaisut, valinnat ja teot. Jokaisen tekemänsä valinnan kohdalla tutkijan tulee arvioida tutkimuksensa luotettavuutta. Näin luotettavuuden arviointia

tehdään kaiken aikaa suhteessa analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, tutkimiseen, teoriaan, luokitteluun, tulkintaan ja johtopäätöksiin. (Vilka 2005: 158-159.)

Tutkijan avoin subjektiviteetti on laadullisen tutkimuksen lähtökohta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. (Eskola & Suoranta 2003: 210.)

Olemme vakuuttuneita, että kahden tutkijan välinen vuorovaikutus tutkimusprosessissa edisti luotettavuutta omassa tutkimuksessa. Tutkijoiden välinen ajatusten vaihto tutkimusten aiheista auttoi hahmottamaan haastatteluaineistoa sekä tutkimuskirjallisuutta. Koimme, että kaksi tutkijaa pystyi pitämään paremmin omat mielipiteensä sivussa, joka edisti objektiivisuutta tutkimuksessa. Lisätäksemme tutkimuksen luotettavuutta olemme valinneet tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen liittyvän kirjallisuuden pääsääntöisesti 2000-luvulta. Vanhin käytätämme teos, on Bowlbyn suomennettu teos vuodelta 1957. Käytimme teoksesta suoraa lainausta tuoden esiin jo tuolloin havaitun kiintymyssuhteen tärkeyden. Tutkimuskirjallisuutta etsiessämme olemme pyrkineet välttämään toisen käden lähteitä käyttäen mahdollisimman paljon alkuperäistä tekstiä.

Valitsimme tutkimukseemme henkilöt, jotka olivat toteuttaneet omahoitajuustyömenetelmää päiväkodissa. Kaikki valitsemamme haastateltavat olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseemme ja näin ollen koemme sen myös lisäävän tutkimuksemme luotettavuutta. Kuten olemme aiemmin todenneet, omahoitajuus on varsin uusi työmuoto, josta osalla haastattelimistamme oli siitä huolimatta melko pitkä kokemus. Varsinaiseksi työmenetelmäksi omahoitajuus on muotoutunut myöhemmin. Tutkimukseemme osallistui myös työntekijöitä, joilla oli vasta vähän kokemusta omahoitajuudesta. Meillä oli näin mahdollisuus saada laaja näkemys omahoitajuudesta. Näkökannoissa näkyy sekä pitkän että aloittelevien omahoitajien kokemuksia.

Olemme myös saaneet käyttämillämme kaikilla kolmella eri tutkimusmenetelmällä samoja tuloksia. Vapamuotoisissa kirjoitelmissa tuli esiin samoja asioita kuin haastatteluissa. Täsmälleen samaa tulosta ei voida saavuttaa, sillä ihmisen käyttäytyminen riippuu kontekstista ja se siis vaihtelee ajan ja paikan mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2001: 186). Tutkimushenkilöiden teemahaastattelut tallennettiin sanelukoneelta tietokoneelle ja muistitikulle. Tallenteet olivat hyvänlaatuisia. Näin pystyimme kuuntelemaan haastatteluita useaan kertaan ja saimme litteroitua haastatteluaineiston sana sanalta, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Hirsjärvi & Hurmeen (2001: 185) mukaan haastattelua parantaa se, että haastattelun litterointi tehdään niin nopeasti kuin mahdollista. Jos litterointi noudattaa eri sääntöjä alussa ja lopussa tai luokittelu on sattumanvaraista, haastatteluaineistoa ei voida sanoa luotettavaksi. Luotettavuuden toteutumiseksi litteroimme kaikki haastattelut heti seuraavana päivänä. Sama henkilö litteroi kaikki haastattelut, jotta

litteroinnit noudattivat samaa linjaa. Toinen meistä kuunteli haastattelut ja tarkasti litteroinnit.

Tutkijoiden tarkka selostus tutkimuksen toteutumisesta lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tämä koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita. Luotettavuuden kannalta on tärkeää, että kaikki aineiston tuottamiseen liittyvät olosuhteet kerrotaan selvästi ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007: 227.) Olemme pyrkineet lisäämään tutkimuksemme uskottavuutta ja luotettavuutta kuvaamalla lukijalle mahdollisimman selkeästi ja tarkasti tutkimuksen kulkua. Aineiston analyysivaiheessa olemme koonneet esimerkeiksi pelkistettyjä ilmauksia sekä ala- ja yläkategorioita selkeyttämään tutkimuksemme kulkua. Olemme ottaneet tutkimustuloksia käsittelevään lukuun useita suoria lainauksia haastatteluaineistosta. Hirsjärven ym. (2007: 228) mukaan lukijaa auttaa, jos tutkimusselosteita rikastutetaan suorilla haastatteluotteilla tai muilla autenttisilla dokumenteilla. Meidän mielestä tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä näin lukija saa todellisen kuvan siitä, mitä tutkimushenkilöt ovat sanoneet.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että tutkijoilla on ollut aikaa tehdä tutkimusta ja raportoida sitä yksityiskohtaisesti. Tutkimustuloksista tulee ymmärrettäviä ja selkeitä, kun ne raportoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2003: 135-139.) Ajoitimme opintovapaamme opinnäytetyön tekovaiheeseen, jotta meillä oli riittävästi aikaa paneutua siihen. Tämä mahdollisti syventymisen tutkimusaiheeseemme ja antoi tilaa oman ajattelumme työstämiselle.

Luotettavuuden parantamiseksi puhutaan myös tutkimusprosessin julkisuudesta. Täällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tiedonantajat arvioivat tulosten ja johtopäätösten osuvuutta ja että tutkija raportoi tekemäänsä yksityiskohtaisesti. Tällaista tutkimusprosessin osaa nimitetään face-validiteetiksi. Tulokset esitetään henkilöille, joita aineistot koskevat ja heitä pyydetään arvioimaan vastaavatko tulokset tutkittua. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 139.) Pyysimme esimiehiämme lukemaan raporttimme ja arvioimaan vastaako tulokset heidän mielestään tutkittua.

Aineiston riittävyyden kriteerit toteutuvat tutkijan kokiessa saaneensa tarpeeksi vastauksia tutkimustehtäväänsä. Laadullisessa tutkimuksessa tätä kutsutaan saturaatioksi eli kylläntymiseksi. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa aineisto alkaa toistaa itseään, eikä tuota enää tutkimustehtävän kannalta uutta tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2003: 89.) Omassa tutkimuksessamme haastateltuaineistoa oli paljon, koemme saavuttaneemme saturaatiopisteen suuremmilta osin. Eri tutkimushenkilöt toivat samoja asioita esiin haastatteluissa. Kaikki tutkimushenkilöt kertoivat esimerkiksi, että omahoitajuuden myötä oppii tuntemaan lapsen paremmin. Selkeys työssä ja lapsen turvallisuus nousivat esiin kuudessa haastattelussa.

Tutkimuksessamme toteutuu aineiston analyysin kattavuus luotettavuuden kriteerinä, koska aineisto on tullut meille erittäin tutuksi, sillä olemme kuunnelleet ja lukeneet tutkimusaineiston useaan kertaan. Olemme löytäneet tutkimusaineistosta kaiken tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon ja analysoineet sitä tarkasti. Näin lukija voi seurata ajatuksemme kulkua ja tekemiämme päätelmiä, jolloin luotettavuuden kriteeri toteutuu analyysin arvioitavuudessa. Emme pyri tutkimuksellamme tilastollisiin yleistyksiin, sillä tämä tutkimus pohjautuu kahdeksan omahoitajuutta toteuttaneen ammattilaisen näkemyksiin ja kokemuksiin. Mikäli meidän tutkimusaineistoamme analysoisi toinen tutkija, uskomme, että hän melko varmasti saisi yhteneväisiä tutkimustuloksia. Uskomme näin tutkimuksen toistettavuuden toteutuvan luotettavuuden kriteerinä.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tarkoitus oli selvittää, miten päiväkodin työntekijä kokee omahoitajuuden työssään. Haastateltavamme, kahdeksan päivähoidon ammattilaista, vastasivat meille hyvin yhteneväisiä vastauksia omahoitajuudesta. Kysymyksemme pohjautuivat opinnäytetyömme teoriaan; omahoitajuuteen, kasvatuskumppanuuteen ja kiintymyssuhteeseen. Bronfenbrennerin ekologinen teoria, jonka pohjalta kontekstuaalinen kasvun malli rakentuu, tuli esiin jokaisen vastaajan vastauksissa. Omahoitajuuden keskipisteessä on lapsi omana itsenään ja hänen hyvinvointinsa. Työntekijöiden ja vanhempien yhteistyö koettiin tiiviiksi ja yhteisölliseksi, jonka keskiössä lapsi on.

Lapsen ja omahoitajan välisen hyvän kiintymyssuhteen syntymiseksi koettiin tärkeäksi tutustumisajan pituus. Pitkä tutustumisjakso auttoi lasta tutustumaan hoitajaan ja päiväkotiin. Vastaavasti hoitaja sai rauhassa tutustua lapseen ja oppia niitä käytänteitä, joita lapsen ja äidin välisessä vuorovaikutuksessa oli. Tämä oli mahdollistunut pienen omahoitajuryhmän myötä. Lapsen ensisijaista kiintymyssuhdetta äitiin onnistuttiin kannattelemaan paremmin, muun muassa ottamalla äidin valokuva mukaan lepohuoneeseen. Hoidon aloittaminen koettiin helpommaksi pitkän tutustumisjakson jälkeen. Lapsilla itkua ja surua oli vähemmän tai ei lainkaan. Yhdessä haastattelussa tuli esiin hoitajan kotikäynti uuden hoitosuhteen alkaessa.

Tutkimuksessamme tuli esiin omahoitajan merkittävä osuus lapsen ja aikuisen välisessä kiintymyssuhteessa, silloin kun äidin ja lapsen kiintymyssuhde ei ole normaali. Omahoitaja voi toimia oikeanlaisen kiintymyssuhteen korvaajana ja antaa lapselle tarvittavan lämmön ja perusturvan. Tutkimukseemme osallistuneet kokivat päivittäisen kohtaamisen lapsen kanssa

erityisen tärkeäksi omahoitajuudessa. Jokainen lapsi sai huomiota ja turvaa tutulta aikuiselta. Työntekijät kokivat lasten tulleen läheisimmiksi ja he kokivat oppineensa ymmärtämään lasta paremmin.

Tutkimukseemme osallistuneet kokivat lapsen ja koko perheen tulleen tutummiksi omahoitajuuden myötä. Vastaavasti lapsi oppi tuntemaan hoitajan ja tietämään hänen tapansa toimia esimerkiksi ruokailussa tai lepopetkellä. Lapsella oli tietoisuus siitä, kuka hänet pukee ulos ja kenen kanssa hän on päiväkodissa, kuka on häntä varten. Omahoitajan ja perheiden väliset keskustelut olivat tulleet syvällisemmiksi ja keskusteluiden aiheet koskivat muutakin kuin lasta tai päivähoitoa. Lasten kanssa juteltiin enemmän lapsen kotona olevista asioista.

Kasvatuskumppanuuden koettiin tiivistyneen omahoitajuuden myötä. Aloituskeskustelu ja alun tiivis yhdessäolo loivat vahvan yhteenkuuluvuuden tunteen työntekijän ja asiakkaiden välille. Asioista oli helppo keskustella, eikä vaikeidenkaan asioiden puheeksiottaminen tuntunut vaikealta. Työntekijöiden mukaan vanhemmille oli uudenlaista kerrottavaa lapsen päivästä, kun lapsen kanssa oltiin miltei kokoajan yhdessä. Kasvatuskumppanuuden koettiin saaneen ihan erilaisen syvyyden, kun vanhempien kanssa oli pidetty aloituskeskustelusta lähtien yhteyttä. Luottamus perheen, lapsen ja hoitajan välillä oli lujaa.

Työntekijät korostivat sitä, että kaikki saman ryhmän aikuiset olivat kasvatustuessa lapsista ja tiimityö oli todella tärkeä omahoitajuuden onnistumiselle. Siihen tarvittiin jokaisen ryhmän työntekijän sitoutumista. Työntekijät toivat esille viikkopalaverit, joissa lapsista ja ryhmän toiminnasta keskusteltiin. Haastatteluissa tuli esille se, että omahoitajuuden toteuttaminen tarvitsee aikaa ja suunnitelmallisuutta. Pitää olla aikaa pohtia ja arvioida sekä kehittää lisää ja kokeilla omalle ryhmälle sopivia tapoja. Omahoitajuudessa ei ole yhtä oikeaa tapaa toteuttaa, vaan jokainen ryhmä suunnittelee ryhmälleen sopivimman, unohtamatta sen perimmäistä tarkoitusta, lasta. Työntekijät kokivat uhkaksi omahoitajuuden epäonnistumiselle henkilökunnan kemioiden toimimattomuuden ja sitoutumattomuuden omahoitajuuteen.

Haastatteluissa nousi esiin työntekijöiden sitoutuminen lapsiin, perheisiin ja kasvatustyöhön. Haastateltavat pohtivat haastatteluissa aina ensimmäiseksi lasten tai perheiden kautta omahoitajuutta. Muutamissa haastatteluissa haastateltavat hämmästyivät, kun puhuimme omahoitajuudesta työmenetelmänä. Sitä ei osattu ajatella työmenetelmäksi. Haastateltavillamme oli pitkä, vähintään 12 vuoden työkokemus ja omahoitajuudesta enintään noin viiden vuoden kokemus. Omahoitajuuteen siirtyminen koettiin haastavaksi ja pelottavaksikin. Asiaa oli pohdittu etukäteen ja mietitty, mitä se tuo tullessaan. Tiedonhalu oli suurta ja työntekijät toivoivat lisää koulutusta omahoitajuudesta.

Kaikki työntekijät kokivat omahoitajuuden tuoneen uutta intoa työhön, lisänneen motivaatioita ja tuoneen uutta sisältöä. Työntekijät kokivat työn selkeytyneen. Ei ollut enää epätietoisuutta siitä, mitä kukakin tekee perushoitotilanteissa ja missä kunkin pitää olla milloinkin. Työntekijät kokivat työn kuormittavuuden vähentyneen, kun lapsia oli neljä. Selkeytynyt työn kuva ja rauhallinen ilmapiiri ryhmässä koettiin työmotivaatioita kasvattavaksi ja työssä jaksamista edistäväksi.

Työntekijät kokivat, että omahoitajuudessa voi tulla esiin äidin mustasukkaisuutta hoitajaa kohtaan, samoin hoitajan mustasukkaisuutta omahoidettavista lapsista. Työntekijät miettivät, että omahoitaja voi myös takertua lapsiinsa tai lapselle voi tulla takertuvuutta omahoitajaan. Sitä ei koettu kuitenkaan ongelmaksi, mutta asiaksi, joka on vahvasti mukana omahoitajuudessa. Esille tulivat myös työntekijöiden poissaolot ja omahoitajuuden toimivuus niissä tilanteissa. Toisaalta tällaiset tilanteet koettiin helpommiksi sijaisellekin omahoitajuryhmässä, sillä silloin sijainen tietää heti, keitä hoitaa. Haastatteluissa ilmeni myös työntekijöiden huoli siitä, että perheet tulevat liian lähelle työntekijää työajan ulkopuolella, unohtaen työntekijän oman persoonan vapaa ajalla. Tässä auttaa työntekijän ammatillisuus ja tieto omasta roolistaan.

Haastatteluissa nousi esiin myös tiedonkulun tärkeys. Se on omahoitajuudessa erittäin tärkeätä, sillä omahoitajan pitää muistaa välittää iltavuorossa olevalle henkilölle tärkeimmät päivän kuulumiset. Haastatteluissa tuli esiin myös vanhempien tietämys siitä, että he voivat kysyä omahoitajalta tärkeistä, heitä mietityttävistä asioista tavatessaan hänet. Samoin omahoitaja kertoo tärkeistä asioista heti, kun tapaa vanhemmat. Näin iltavuorolaisella on tiedotettavanaan vain kaikkein akuuteimmat asiat. Haastateltavamme kokivat omahoitajuuden heikkoudeksi tilojen tuomat puutteet ja lasten ikäjakauman. Toiminnan kannalta voi olla hankalaa, kun omahoitajuus ryhmässä on monen ikäisiä lapsia. Tämäkin on asia, jota voi pohtia. Voiko ryhmän rakentaa toisin?

Kuten toimme esille kohdassa 7.5, nousi koko tutkimuksen aineistoa yhdistäväksi tekijäksi hyvinvointi, niin työntekijän, lapsen kuin perheen. Kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt toivat esiin, miten suuri merkitys pienemmillä lapsiryhmillä oli. Tutkimme erityisesti asiaa työntekijöiden näkökulmasta, mutta emme voineet välttyä lapsen ja perheen osuuksilta. Olemme moneen kertaan todenneet, että lapsen tulee olla aina työn keskiössä. Haluamme painottaa tässä kohtaa työntekijän osuutta, sillä aiemmissa omahoitajuutta käsittelevissä töissä ei ole tutkittu tätä puolta asiasta. Tutkimuksessamme todettiin, että omahoitajuuden myötä äänen määrä väheni, työtehtävät selkeytyivät, aikaa jäi paremmin havaintojen tekemiselle pienessä ryhmässä, turvallisuuden tunne työntekijöillä lisääntyi ja työntekijät pääsivät lähemmäksi perheitä. Näiden kaikkien osa-alueiden merkitys on erittäin suuri

työntekijälle keventämään joka päiväistä työmäärää. Voidaan siis todeta työntekijän hyvinvoinnin parantuneen. Olemme myös tuoneet koko opinnäytetyömme nimessä tämän asian esiin, kuten yksi tutkimukseen osallistunut sanoi: ”Sitä jaksaa paremmin!” Tämän myötä voidaan myös olettaa, että työntekijät eivät väsy niin helposti työhönsä ja sairauslomien tarve voi vähentyä.

Omahoitajuus koettiin pienten alle kolmevuotiaiden lasten ryhmissä kantavana voimana. Kolme haastateltavistamme toi myös esiin omahoitajuuden viemisen isompien lasten ryhmiin. Yhdellä haastateltavista oli kokemusta ryhmästä, jossa oli sekä alle että yli kolmevuotiaita lapsia. Hän oli kokenut työnsä helpottuneen, kun päävastuu oli ollut enintään seitsemästä lapsesta. Isommillekin lapsille tuttu hoitaja tuo turvallisuutta ja rauhaa. Toivommekin, että omahoitajuustyömenetelmä otettaisiin yleisesti käyttöön kaikissa päiväkotiryhmissä. Omahoitajuutta tulisi kehittää edelleen, jotta kaikki lapset pääsisivät osalliseksi tästä hyvästä työmenetelmästä. Tämä kehittämisenäkökulma tulikin selkeästi esiin tutkimuksessamme.

11 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli saada lisää tietoa omahoitajuuden toimivuudesta käytännössä sekä tutkia haastatteluiden avulla, miten työntekijä kokee omahoitajuuden omassa työssään. Halusimme myös tietää, vaikuttaako omahoitajuus millään lailla työn kuormittavuuteen. Päämääränä meillä oli tehdä helposti lähestyttävä työ, jonka avulla omahoitajuustyömenetelmää voitaisiin markkinoida päivähoidon käytäntöön. Koemme saavuttaneemme nämä tavoitteet ja toivomme, että työelämäedustajat rohkenisivat ottaa tämän työmme yhdeksi työväliseksi. Tutkimuksessamme tuli esille hyvin vähän asioita, jotka haastateltavamme kokivat heikkouksina tai esteinä omahoitajuustyömenetelmässä. Voimme todeta, että omahoitajuus on niin työntekijän, lapsen kuin perheen kannalta hyvä asia.

Tutkimukseemme osallistuneet edustivat useaa koulutustaustaa: lastentarhanopettajia, lastenhoitajia, päivähoitajia ja lähihoitajia. Mielestämme koulutustaustalla ei vaikuttanut olevan merkitystä omahoitajuuteen. Kaikki toteuttivat omahoitajuutta siitä näkökulmasta, että lapsi on työn keskiössä. Toisaalta havaitsimme, että omahoitajuuskokemuksen pituudella oli merkitystä haastatteluiden pituuksille. Henkilöt, joilla oli pisin kokemus, kertoivat asioista lyhyesti ja ytimekkäästi. Ne, joilla oli lyhin kokemus, kertoivat enemmän pohtien ja miettien omahoitajuutta. Koimme heidän hakevan vahvistusta omalle työlleen omahoitajina puhuessaan asiasta. Meidän havaintojemme mukaan he olivat erittäin innostuneita ja

kiinnostuneita omahoitajuudesta, lisäksi koimme heidän olevan uteliaita ja pohtivia omahoitajuutta kohtaan.

Tutkimuksessamme käyttämämme kolme menetelmää osoittautui hyvin toisiaan täydentäviksi. Vapaamuotoiset kirjelmät avasivat meille haastateltavien ajatuksia omahoitajuudesta ennen varsinaista haastattelua. Haimme kirjoitelmilla tutkimukseemme osallistujille rentoutta ja tuttuutta asiaan, sillä haastattelutilanteet olisivat voineet tuntua jäykiltä ja pelottavilta. Toisena tavoitteena oli peilata myöhemmin kirjoitelmat litteroituun aineistoon. SWOT-analyysin tarkoituksena oli koota ja tiivistä haastatteluissa esiin tulleita asioita. Mielestämme käyttämämme menetelmät täydensivät toisiaan ja muodostivat tutkimuksestamme hyvän kokonaisuuden.

Olemme tämän opinnäytetyömme työstämisen aikana pohtineet useasti työntekijän jaksamista yhä suuremmissa lapsiryhmissä. Kuten johdannossa siteerasimme Jari Sinkkosen sanomaa ylisuurista lapsiryhmistä ja taukoamattomasta metelistä, jotka ovat lapselle kestostressiin johtava yhtälö, pohdimmekin, voiko se olla sitä myös työntekijälle? Meteli ryhmässä altistaa työntekijää kuulon heikkenemiselle. Omahoitajuustyömenetelmän kautta työ ryhmässä muuttuu enemmän pienryhmätoiminnaksi, jolloin metelin taso laskee. Tutkimuksestamme kävi selvästi ilmi, kuinka työhyvinvointi oli lisääntynyt omahoitajuuden myötä.

Työntekijöiden, vanhempien sekä lapsen mustasukkaisuus puhututti monia haastatteluissa. Jäimmekin pohtimaan, onko omahoitaja sanana oikea vai pitäisikö sitä korvaamaan löytää parempi ilmaus. Hoitaja-sanasta pohdimme, että se pitää sisällään perushoidon ja hoivan, mutta pedagogisuus työssä jää sivuun. Mietimmekin hoitajuus sanan tilalle kasvattajuutta, jolloin se pitäisi molemmat sekä hoitamisen että pedagogiikan sisässään. Omakasvattajuus-sanaan jää mielestämme vielä liiaksi omistamisen leima, joka aiheuttaa edellä kuvaamamme mustasukkaisuutta ja omimista. Tämän tilalle mietimmekin vastuuta. Vastuukasvattaja ei omista lasta, ei perhettä eikä toisaalta työntekijääkään. Tällöin kysymyksessä olisi perheen työntekijöille antama kasvatusvastuu päivän ajaksi lapsestaan. Näillä sanojen muokkaamisilla voitaisiin ehkä vähentää työntekijän omimista lapsista ja toisaalta vähentää mustasukkaisuutta niin vanhempien taholta kuin työntekijöiden.

Opinnäytetyömme toiseksi näkökulmaksi varhaiskasvatustyöhön näkisimme vastuukasvattajuuden/omahoitajuustyömenetelmän viemisen säännönmukaisesti myös yli kolmevuotiaiden lasten ryhmiin. Johdannossa esiintuomamme yhteiskunnallinen muutos on vähentänyt läheisiä suhteita. Haastattelemamme henkilöt toivat esiin myös isompien lasten aikuisen nälän. Vastuukasvattaja toimisi lapselle hoitopäivän aikana selkeästi läheisimpänä aikuisena, johon hän voisi tukeutua. Lapsi tietäisi ja tuntisi oman aikuisensa hyvin ja näin hän

voisi antaa vaadittavan turvan ja ymmärryksen. On hyvä pitää mielessä, että esikoululainenkin on vielä pieni lapsi. Isompienkin lasten vanhemmille olisi helpompaa hoitaa asioita selkeästi aina saman työntekijän kanssa.

Omahoitajan käynti perheen kotona päivähoidon aloitusvaiheessa tuli esiin yhdessä haastattelussa. Pohdimme työntekijöiden vierailua lapsen kotiin laajemmalti. Mielestämme omahoitajan vierailu perheen kotona selkeyttäisi ja syventäisi työntekijän tietämystä lapsen lähipiiristä. Vierailu voisi tapahtua myöhemminkin, mutta se oletettavasti lujittaisi lapsen ja omahoitajan välistä yhteenkuuluvuudentunnetta. Perheen tutustuminen päiväkotiin on lapsen ymmärretyksi tulemisen kannalta erittäin tärkeää, sillä näin syntyneen tietämyksensä pohjalta vanhemmat voivat keskustella lastensa kanssa päivän kulkuun liittyvistä asioista. He muun muassa tietävät, kuka istuu heidän lapsensa kanssa samassa ruokapöydässä tai millaisissa tiloissa lapsi leikkii. Kotivierailun jälkeen voisi työntekijä vastaavasti keskustella lapsen kanssa päiväkodissa, esimerkiksi lapsen kotiin ja lähiympäristöön liittyvistä asioista.

Yhtenä näkökulmana omahoitajuus tuo mielestämme työnantajalle selkeitä säästöjä. Omahoitajuus kuormittaa vähemmän henkilökuntaa, sillä tutkimuksemme mukaan työ selkiytyi, työmäärä väheni pienemmän lapsiryhmän johdosta ja aikaa jäi enemmän paneutua syvällisemmin juuri näihin omahoidettaviin lapsiin ja perheisiin. Näiden muutosten myötä on todennäköistä, että työtä ei koeta yhtä kuormittavana ja näin voidaan ehkä välttyä työuupumiselta ja sairauslomilta. Tätä emme ole tutkineet, mutta mielestämme se voisi olla mielenkiintoinen tutkimuskohde.

Omahoitajuuden vieminen päiväkotien työrakenteisiin muuttaa mielestämme myös työntekijöiden toimintaa. Kun omahoitajuus on työmenetelmänä työn rakenteissa, siitä tulee työmuoto, joka säilyy, vaikka työntekijät vaihtuisivatkin. Työtapa on mielestämme ainoastaan tapa tehdä työtä, mutta työmenetelmä on tiettyihin teorioihin pohjautuvaa ja näin ollen rakenteellista. Kun puhutaan työmenetelmästä voivat työntekijät vaihtua, mutta toiminto säilyy samana. Työntekijän täytyy itse uskaltaa pohtia, miten omaa työtään voi kehittää ja mikä vaikutus muutoksella on itselle, lapselle ja perheelle. Tarvitaan myös päiväkodin johtajan panosta ja kannustusta.

Tutkimuksemme mukaan omahoitajuustyömenetelmän kautta työhön tulee syvyyttä ja työ muuttuu mielekkäämmäksi ja motivoivammaksi. Miten työntekijän lisääntyneen työmotivaation kokee lapsi ja perhe, he joita varten me päiväkodissa työskentelemme? Saako lapsi kokea päivähoitossa stressittömyyttä ja kasvun rauhaa oman tutun aikuisen kanssa vähemmässä metelissä? Saavatko vanhemmat laadukkaampaa kasvatuskumppanuutta? Laajeneeko työntekijän pedagoginen näkemys omahoitajuuden myötä parantaen varhaiskasvatuksen laatua? Näitä kysymyksiä jätimme pohtimaan ja mielestämme niiden

tutkiminen olisi mielekästä. Koskaan ei voi etukäteen tietää, miten yhteiskunnalliset muutokset ja varhaiskasvatuksen perusteiden muuttuminen vaikuttavat jatkossa omahoitajuuteen. Voihan olla, että oivalletaan vielä parempi työmenetelmä, mutta tällä hetkellä omahoitajuus on mielestämme hyvä.

Yhteiskunnan muutokset ovat muuttaneet niin sanottuja ydin perheitä. Vanhempien erojen myötä perheeseen on voinut tulla paljon uusia sukulaisia ja on mahdollista, että omat isovanhemmat ja muut sukulaiset asuvat kauempana. Erojen myötä lasten arki on muuttunut. Tavallista on, että lapsi asuu pääasiassa toisen vanhempansa luona ja käy viikonloppuisin ja lomilla toisen vanhempansa luona. Käytäntö, jossa lapsi vaihtaa viikoittain kotia on yleistynyt. Mielestämme olisi tärkeätä, että näillä lapsilla olisi päiväkodissa omahoitaja. Hän antaisi lapselle turvaa ja tuttuja käytäntöjä usein vaihtuvien aikuisten sijasta.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut meille molemmille mielenkiintoinen kokemus. Koemme saaneemme paljon lisää tietoa omahoitajuuden toimivuudesta ja sen merkityksestä. Teoreettinen osio tuki ja laajensi tietämystämme ja haastattelut vahvistivat niitä. Tutkimuksemme syvensi omaa tietämystämme omahoitajuudesta. Yhteistyö välillämme on sujunut ongelmitta. Opinnäytetyöprosessi oli pitkä ja joskus kivinenkin, mutta koemme, että olemme oppineet paljon uutta, niin teorian kuin haastatteluiden kautta. Olemme käyttäneet pääosin suomenkielisiä uudehkoja teoksia, sillä mielestämme niistä löytyi vastaava tieto kuin aiemmin julkaistuista englanninkielisistä teoksista. Valitsemamme teoriakirjallisuus on tukennut työtämme hyvin ja tuoneen esille ne tärkeimmät asiat omahoitajuudessa, joten voimme todeta onnistuneemme teoriakirjojen valitsemisessa ja niiden sisällöstä työmme tukemisessa. Mielestämme tässä työssä ei tule esiin omakohtaiset kokemuksemme omahoitajuudesta, vaan olemme onnistuneet säilyttämään objektiivisen työotteen läpi työn.

Opinnäytetyön kirjoittamisen jaoimme heti alussa kahteen osaan, teoriaosioon ja tutkimustuloksiin. Kirjoittajan vaihtuminen ei mielestämme näy työssämme, joten olemme mielestämme onnistuneet työnjaossamme. Olemme auttaneet toinen toistamme kiperissä tilanteissa. Esimerkiksi voidaan ottaa väsyminen, jolloin toinen on aina onnistunut luomaan uskoa ja innostusta toiseen. Emme voi kiistää, ettei molemmille ole välillä tullut tunnetta, että tästä työstä ei tule mitään. Toinen toistamme kannustaen olemme saaneet työmme tehdyksi ja olemme siihen myös erittäin tyytyväisiä. Ohjaava opettajamme on myös kannustanut meitä kiitettävästi. Ohjaus on ollut meille sopivaa ja olemme saaneet sitä aina tarvittaessa. Erityiskiitos ohjaajallemme siitä, että hän jatkoi ohjaamistamme työpaikan vaihdoksestaan huolimatta. Meille oli huomattavasti mielekkäämpää, että alusta loppuun meitä ohjasi sama henkilö. Suurkiitos myös kaikille tutkimukseemme osallistuneille henkilöille.

LÄHTEET

- Almqvist, F. 2004. Yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Teoksessa Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 77-85.
- Bowlby, J. 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. (Jokinen, L., suom.) Helsinki: WSOY. (Alkuperäisteos Child care and the growth of love)
- Bowlby, J. 1969. Attachment and Loss: Volume 1, Attachment. London: Hogart Press.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. 2005. Kliininen psykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Oppaita. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: WS Bookwell Oy, 25-43.
- Estola, E. 1999. Varhaiskasvatus lastentarhanopettajan silmin-narratiivis-elämäkerrallinen tutkimus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.). Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 131-148.
- Forsman, H., Hanhiova, S. & Jaatinen, N. 2007. Äiti oot mun mielessä. Omahoitajuuden tavoitteiden toteutuminen päiväkodissa vanhempien näkökulmasta. Helsinki: Stadia Ammattikorkeakoulu.
- Helenius, A. 2001. Lapsi aloittaa päivähoidon. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoidossa. Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 35-63.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Isojärvi, L. & Kangas, L. 2008. Omahoitajana alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä. Pro Gradu. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kalland, M. 2006. Lapsiperheen hyvinvointi. (pdf-dokumentti) http://info.stakes.fi/NR/rdonlylers/BDF3EAO-A525-B1EF-D7D86DC02570/0/Lapsiperheenhyvinvointi_Kalland_3_.pdf (Viitattu 4.9.2008).
- Kangas, L. & Isojärvi, L. 2008. Omahoitajana alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä. Lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä. (pdf-dokumentti) www.sosiaalikallega.fi/kehittamisyksikot/varhaiskasvatuksenkehittamisyksikko/materiaalit/varhaiskasvatuspaiva-8-5.2008/pienten%20lasten%20varhk%20omahoitajuus.pdf (Viitattu 17.8.2008).

- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Katajainen, A., Lipponen, K. & Litovaara, A. 2003. Voimavarat käyttöön. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kekkonen, M. 5.2.2009. Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskeskus, Nummela.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Juva: WS Bookwell Oy.
- Koivunen, M. 2005. Yhdessä yritetään kasvattaa lasta. Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja kasvatuskumppanuudesta. Pro gradu. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Hoitotiede 1. Journal of Nursing Science Volyme 11. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, 4-12.
- Kärkkäinen, M. 2005. Yhteisöllinen johtaminen esimiehen työvälineenä. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Latvala, E & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WS Bookwell Oy, 21-43.
- Lindroos, J-K. & Lohivesi, K. 2004. Onnistu strategiassa. Juva: WS Bookwell Oy, 217-218.
- Lund, T. & Soukankujan päiväkodin työryhmä. 2003. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Helsinki: WSOY, 238-256.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Mäenpää, H. & Suviaro-Laukka, K. 2007. Kasvatuskumppanuus erityislastentarhanopettajan työssä. Pro-gradu-tutkielma.
<http://www.sosiaalikallega.fi/kehittamisyksikot/varhaiskasvatuksen-kehittamisyksikko/opinnaytteet-1/gradu%20maenpaa-suviaro-laukka.pdf> (Viitattu 2.10.2008).
- Mäkinen, S. & Kurikka, R. 2008. Omahoitajatyötapo kehittämishankkeena Välkylän päiväkodissa. (pdf-dokumentti) www.sosiaalikallega.fi/kehittamisyksikot/varhaiskasvatuksen-kehittamisyksikko/materiaalit/varhaiskasvatuspaiva-8-5.2008/pienten%20lasten%20varhk%20omahoitajuus.pdf (Viitattu 21.9.2008).
- Määttä, P. 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ojala, M. 1999. Sosiaalis-kulttuurinen lapsen kehittymisen ja oppimisen analyysi: IEA Preprimary-projekti. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 404-423.
- Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.
- Rantala, A. 2003. Lectio praecursoria väitöstilaisuus. www.cec.jyu.fi/kasvatus_ja_opetus/erika/erika2003 (Viitattu 21.9.2008).

- Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) *Pesästä lentoon*. Helsinki: WSOY, 44-47.
- Schulman, M. 2003. Pikkulapsi havainnointi päiväkodissa. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) *Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus*. Helsinki: WSOY
- Sinkkonen, J. 2001. *Lapsen puolesta*. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2002. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) *Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus*. Helsinki: WSOY, 93-106.
- Sinkkonen, J. 2003. *Pesästä lentoon*. Vantaa: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2005. *Elämäni poikana*. Porvoo: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2008. *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun?* Helsinki: WSOY.
- Siren-Tiusanen, H. 2001. Alle kolmevuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. *Pienet päivähoitossa. Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. Helsinki: WSOY, 15-33.
- Sydänmaanlakka, P. 2007. *Älykäs organisaatio*. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tamminen, T. 2002. Poikkeavat kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J & Kalland, M. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Helsinki: WSOY, 234-249.
- Tamminen, T. 2004. Psykologiset tekijät. Teoksessa Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.) *Lasten- ja nuorten psykiatria*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 50-52.
- Tuliharju, A. 2004. *Auta lasta kasvamaan. Päivähoidon ja lasten ennaltaehkäisevän mielenterveystyön kehittämishanke 2001-2003. Loppuraportti*. Kuopio: Kuopion painatuskeskus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. *Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi*. Jyväskylä: Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Viden, S. 2007. *Ammattilaisten neuvot vanhemmille*. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.). *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino, 106-127.
- Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. *Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla*. Porvoo: WSOY.
- Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. *Lapsuus erityinen elämänvaihe*. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy, 87-93.
- Vilka, H. 2005. *Tutki ja kehitä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vuokila-Oikkonen, P., Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2003. *Kertomukset hoitotieteellisen tiedon tuottamisessa: Narratiivinen lähestymistapa*. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. Juva: WS Bookwell Oy, 81-115.

LIITTEET

Liite 1 Ohjeistus vapaamuotoista kirjoittelmaa varten.....	63
Liite 2 Haastattelukysymykset päivähoidon henkilökunnalle.....	64
Liite 3 Swot taulukko.....	65

HEI XXXXX

Kirjoita meille mietteitäsi omahoitajuudesta ja siitä kumpuavia ajatuksia. Kirjoitus tyyli ja määrä ovat vapaat. Noin 1-2 A4 sivua on riittävä määrä. Kirjoita kirjoitelmaan nimesi, etunimi riittää. Kirjoitelmat käydään läpi luottamuksellisesti ja ne tuhotaan opinnäytetyömme valmistuttua. Vastaajien nimiä ei opinnäytetyössä käytetä.

Haastattelusi on x.x klo x. Haastattelu on meille tärkeä tehdessämme tutkimusta opinnäytetyöhömme. Haastattelut tuhotaan opinnäytetyömme valmistuttua. Valmis opinnäytetyö annetaan xxxxx päiväkodin käyttöön.

Kiitos Sinulle osallistumisesta opinnäytetyömme tekemiseen**J**

T: Eija ja Kirsi

Puh: xxx-xxxxxxx tai xxx-xxxxxxx

Soita, jos sinulla on kysyttävää.

HAASTATTELUKYSYMYKSET PÄIVÄKODIN HENKILÖKUNNALLE

1. Mitä tiedät/ajattelet omahoitajuudesta?
2. Mitä lapsen ja äidin välinen kiintymyssuhde merkitsee omahoitajuudessa?
3. Miten varhainen vuorovaikutus toteutuu/näyttyy omahoitajuudessa?
4. Mitä toivot omahoitajuudelta?
5. Miksi omahoitajuus?
6. Miten omahoitajuus soveltuu työmenetelmäksi?
7. Miten kasvatuskumppanuus toimii omahoitajuudessa?

Taulukko 1: SWOT-OMAHOITAJUUS

